

Přítomnost

R O Č N Í K V.

V P R A Z E 20. Z Á Ř Í 1928.

Č Í S L O 37.

Agrární strana v naší politice.

II.

Jsme povinni vidět na agrární straně i co je na ní dobrého, ne pouze to špatné. Byla už několikrát pevným bodem v dobách zmatku. Hrozí-li nyní státi se nebezpečnou svou chutí po nadvládě, byly doby, kdy jsme pocitovali jako dobrodiní, že je tu silná a ukázněná strana, která nepodléhá náladám a krisím do té míry, jako strany ostatní. Dnes už zapomínáme, jaký zmatek v naší politice někdy hrozil zejména tehdy, kdy nikdo dost dobře nevěděl, co je to vlastně sociální demokracie, kdy jsme stávali před touto stranou jako před sfingou, a kdy i ostatní strany podléhaly nejistotám: v těch dobách se agrární strana stávala osou naší politiky, tehdy to Švehla vyhrál nad všemi ostatními. V agrární straně je velmi mnoho přirozené t. zv. státotvornosti, a tato státotvornost je tím pevnější, čím více je spjata s prospěchem. Agráři nemají co získat v opozici, budou tedy vždy spolehlivou oporou vlády: to bývalo příjemnou cností v dobách, kdy vláda mívala nespolehlivé opory a kdy vládní strany aspoň jednou za měsíc hrozily odchodem do opozice. V té době agrární strana svou prostou moudrostí: chci být ve vládě, protože mám z toho prospěch — bývala opravdu pevným bodem. Soustřeďuje v sobě živly, které nemají co získat jakoukoliv změnou režimu a pro které nemá vůbec žádný smysl šilhání za hranice: bude tedy věrnou oporou republiky a vykoná i mnoho užitečné práce tím, že k ní pokud možno připoutá i německé a maďarské sedláky. Státotvornost agrární strany je bezpečně založena na tom, že potřebuje solidního a pevného státu pro své cíle. Obtíž je pouze v tom, jak ji donutiti, aby uznávala také rozdíl mezi svým a státním prospěchem.

Také je agrární strana silnou oporou demokracie. Není totiž strany, jejíž příslušníci by byli více získali pádem starého řádu. Pozemkovou reformou bylo u nás pevně založeno dvojí: bezpečnost demokracie i moc agrární strany. V našich poměrech, kde skoro polovina obyvatelstva se zabývá zemědělskou výrobou, nemůžeme mít jedno bez druhého. (A moc agrární strany je tím větší, čím méně dovede se soustředit živly městský a průmyslový.) Nemůžeme říci, jak by byly dopadly u nás sociální zápasy v prvních letech po převratu, kdyby nebylo pozemkové reformy. Ať se komunismus sebe více tváří jako hnutí průmyslového dělnictva, jisto jest, že tam, kde dobytí moci, dobytí jí jen pomocí sedláků, kteří hladověli po půdě. Ruská revoluce byla více selská než dělnická. Veliké latifundie jsou spolehlivým spojencem bolševismu; naopak drobné selské vlastnictví je skoro neotřesitelnou oporou demokracie. Eugen Varga, bývalý maďarský bolševický komisař a nyní národohospodářský odborník při třetí internacionále, formuloval jasně a správně tyto věci:

»Čím větší jsou velkostatky a čím četnější jsou proletáři na venkově, tím pevněji může být založena diktatura.

ra. Čím rovnoměrněji je rozdělen majetek půdy, tím nepříznivější jsou podmínky pro diktaturu... V agrární otázce rozdělují se revisionismus a komunismus nejostřeji. Rozsáhlé velkostatky znamenají feudální reakci, ostré třídní protiklady. Převaha malých sedláků přináší demokracii, maří protiklady, nepříznivou půdu pro revoluci. Proto jsou revisionisté pro rozbití velkostatků, komunisti pro zachování jich.«

Kdyby u nás nebylo pozemkové reformy, bylo by komunistické hnutí mocnější a hrozivější. Silná a sebevědomá agrární strana byla u nás hrází proti komunismu: tuto zásluhu jí nesmíme upřít ani dnes, kdy vzpomínka na hrozivost bolševismu je už značně vybledlá. Hrála tedy agrární strana v naší politice významnou a skoro historickou roli, a ať sebe nepřijemněji rozléhá se nyní smích pana Vraného a ať jakékoliv budou obtíže, které nám připraví, přece musíme jí býti za leccos v nedávné minulosti vděční. Záleželo na ní, budeme-li v budoucnosti pocítovati více její přednosti nebo její vady. V této velké straně jest dosti obojího.

*

Nevím, nedovedly-li by také ostatní strany tak využívat svého jedinečného postavení, a jest zcela možno, že by to také dovedly. Zatím jest jisto, že agrární strana dovede svého postavení využít znamenitě. Nepřetržitě účasti ve vládě používá k tomu, že si podrobuje administrativu, kam dosáhne. Je mnoho lidí, kterým už imponuje pouhá její moc. Při obecních volbách byli v Praze úředníci, kteří nikdy neměli co činit s půdou ani s ničím, co na ní roste, a přece věnovali své hlasy agrární straně. Když byli tázáni svými přáteli, proč tak učinili, odpověděli prostě: »Protože je to mocná strana.« Tedy už sama moc imponuje a je příčinou další moci. Jsou i někteří nestranní intelektuální pozorovatelé, kteří byli hypnotisováni mocí agrární strany. Obávám se, že mezi ně patří také p. dr. Schieszl, který v poslední době několikrát se chopil pera, aby hájil agrární stranu proti opozici — ačkoliv to bylo v situacích, kdy právě opozice potřebovala ochrany. Oceňujíc posici agrární strany, musíme tedy počítat i s dojmem moci, který vzbuzuje a který má vliv na některé lidi. Sečteme tento dojem moci, výsledky dlouholeté účasti ve vládě, vliv na administrativu, ministerské předsednictví v agrárních rukou, pověst, že bez agrární strany nemůže být utvořena žádná většina, vliv na subvence a na rozpočet, pětáctýřicet poslanců v parlamentě, největší počet ministrů, faktické vůdcovství v politice — a vidíme, že není u nás větší politické moci nad tu, která je soustředěna v rukou agrárních vůdců.

Je v povaze každé moci, že se nespokojuje a chce růsti dále. Není člověka s otevřenými očima, který by byl tuto okolnost na agrární straně nepostřehl. A otázka agrární moci bude asi také velmi vážným problémem naší politické budoucnosti. Stačí vzít rozpočet do ruky, aby se vidělo, že se zavádí tichá nadvláda agrární strany. Stačí se podívat na agrární ústavy,

placené státem, abychom viděli, kdo v této republice má moc. Stačí zjistiti, že rozpočet ministerstva školství je snižován a rozpočet ministerstva zemědělství zvyšován. Agrárníci, kteří jsou tak upřímní jako každý, kdo má dost síly, že si to může bez nebezpečí dovolit, nikterak se netají svými konečnými cíly. Vyjádřil je jednou velmi jasně »Venkov«:

»Jest nejvyšší čas, abychom se vrátili k své podstatě. K zemědělství... Vybavme se konečně z myšlení liberálního a socialistického. To bylo posedlé průmyslovými problémy. Neměli jsme dost odvahy vyslovit pravdu: zemědělství je základem státu, zemědělství musí být však na prvním místě. Všechno státní hospodářství musí dbáti na prvním místě zemědělství. Nikoliv parita zemědělství a průmyslu, ale ve všem a všude nejprve zemědělství a teprve na druhém místě průmysl.«

Uvážíme-li, že takto mluví největší strana ve státě, který zdědil většinu rakouského průmyslu, vidíme, kde je nebezpečí: ve vytrvalém tlaku, který chce z tohoto průmyslového státu udělat sešskou republiku. Ale to znamená podvazovat výrobní síly tohoto státu, odsuzovat továrny k vyhasnutí.

Nevěřím, že by bylo naší politice k prospěchu rozštěpení agrární strany, ve které někteří doufají. V našich poměrech je výhodou, můžeme-li počítat aspoň s jednou velkou a disciplinovanou stranou. Ale její moc nesmí být bez kontroly. Naléztí rovnováhu proti agrární straně je naléhavým úkolem naší politiky. Všichni cítí, že moc agrární strany se stává problémem, a že cvikem se jen utvrzuje. Je důležité zbavit agrární stranu pocitu všemocnosti, i kdyby se to jednou mělo stát za cenu protiagrární koalice, která by byla utvořena speciálně za tím účelem, aby agrárníky vychovala k zachovávaní míry. Každá moc, která se může pokládati za neomezenou, stává se škodlivou. To by asi platilo také o každé jiné straně.

Ferd. Peroutka.

POZNÁMKY

Předvolební zjevy.

Lidová strana stává se v poslední době slovy i písmem stranou opravdu lidovou. Proti zdražení cukru bouří ne o mnoho méně než strany socialistické, svolává protestní schůze (jakoby ani její předseda nebyl zástupcem ministerského předsedy, který jednou energickou rozmluvou s cukrovárníky může docílití více než se docílí desíti protestními schůzemi), a její tisk píše o agrárnících dokonce, že »jejich pánem bohem je jejich vlastní břicho.« A ještě na jiné věci, které dříve nevěděla, rozpomíná se lidová strana nyní, když už není více než čtvrt roku do zemských voleb, a zajisté se ještě na mnohé jiné rozpomene. Lidová strana totiž hledí k volbám s pocitem nejistoty, činila-li dobře či nečinila-li dobře, když tak oddaně podporovala po dva roky vládu pravice, a začíná teď horlivě bych honit. Nalézá zase tón, v kterém se dosti dlouho necvíčila, tón, o němž doufá, že bude mluvit k malým voličům a dělníkům, na jejichž podporu lidová strana vždy zůstane odkázána. Zemské volby budou tak trochu účtováním, lid řekne, co si o posledních dvou letech myslí, a lidová strana je už z výsledků obecních voleb značně nervosní. Nikdo se tedy nediv, jestliže náhlá vlna lidovosti zaplaví všechny katolické orgány a jestliže někdy bude mezi »Právem lidu« a »Lidovými listy« rozdíl pramalý;

lidová strana uložila klobouk do skříně a nasadila si čepici; je už v plném proudu volební agitace; začíná z vládních stran s volební agitací nejdříve, poněvadž má špatné svědomí. Jde jí o mnoho. Jde jí dokonce o otázku účasti ve vládě. Neboť kdyby koalice ztratila svou dnešní malou většinu a kdyby bylo nutno vytvořit novou vládu se socialisty, kdo ví, jaké podmínky by si socialisté kladli a koho by chtěli mít z vlády venku. V té věci je lidová strana obzvláště citlivá a »Lidové listy« věnovaly agrární straně celý vyčítavý úvodník, ve kterém žalují nad tím, že agrární předáci mluvili o tom, že socialisté se zase jednou dostanou do vlády, jako o věci zcela přirozené. »Lidové listy« je přemlouvají, aby na to pohlíželi jako na věc nepřirozenou. Lidová strana je strašena vidinou, která agrární ruka už leze do socialistického rukávu. Ví, že budou nepřijemnosti, dopadnou-li pro ni volby špatně. Půjde tedy do voleb v čepici a jako strana drobného lidu; nevěří, že by zvítězila ve znamení pouhého kříže. Tato vládní strana se chystá dělat konkurenci socialistické opozici.

Kritika Společnosti národů.

Takový je běh věcí. Nejprve si jí nevěšali, nyní se na ní začínají zlobit. Přijde čas kdy si jí budou vážit. Společnost národů je něco tak nového mezi lidskými institucemi a její účel je tak zvláštní, nepřirozený — řekněme si to upřímně (Dr. Kramář) — že se nedalo a nedá čekat nic jiného. Zvláště lidé »zdravého rozumu«, praktičtí, štířliví, věcní — jimž však právě jejich stále vážné zaměstnání brání zaměstnávat se vážně a trvale něčím jiným — nechťeli o tom zprvu ani slyšet. Dejte nám s ní pokoj. Společnost pro výrobu věčného míru. Válka je nezbytný projev života! Národy musí růst a musí se tudíž bit. Společnost národů bude pro poražené hlídač společnosti vítězů. A pro vítěze? Také. Jen že se to tak nenazve. Ručení a beze vši pochyby také trvání bude omezené. Nyní když to už rozhodně není jen společnost vítězů a neslouží se tu naprosto speciálním zájmům vítězů, a kdy přes to nebo právě proto Ženeva se také již pomalu blíží desátému výročí, přicházíme do údobí ostrých kritik. K čemu je to všechno? Co se tam pořídí? Kdo to má platit? Diplomati se tam sjíždějí na besedu a modní společnost z hor a lázní se tam za nimi táhne po sezoně. Ženeva nevyřídila v posledních letech ani jednu vážnější záležitost, kterou se zabývala. I to opium se prodává dále, právě tak jako bílé otrokyně. Maďarští optanti chtějí dále 100% náhradu za své statky a rumunská vláda vzdoruje všem pokusům dostat ji před rozhodčí soud. Litva ignoruje všechny rady a výzvy a Polsko chystá se provést zde císařský řez. Na odzbrojení nikdo nemyslí než Němci, kteří po porážce byli odzbrojeni násilím, a Američané, kteří si to chtějí udělat nepohodlnější. Aby nemusili Angličany dohánět, nutí je, aby své loďstvo odbourali. Ti utvořili proto se stejně sdruženými Francouzy vzájemně se podporující souručenství, které arci vyvolalo zas pobouření ostatních, kteří se počali proti nim řadit do jednotné fronty. To je ten mír a odzbrojení. — Docela správně. Ale komu platí ty výtky? Vždyt jsme se shodli, že homo homini lupus, že stát proti státu je dravec proti dravci. Nikdo se nebude divit, že ani v Ženevě se neukazuje lepší. Každý by nejraději podržel všechny své výhody a nabyt nových, zbavil se svých závazků a zatížil jimi druhé. To je zcela přirozené. V našich starých parlamentech nevidíme nic jiného. Každá strana to tak dělá. Rozhodující jest, že se už pracuje a d v o k á t s k ý m i a n e g e n e r á l s k ý m i m e t h o d a m i. Státy snaží se získat veřejné mínění pro sebe, nemohou se již spoléhat jen na svou šavli. Nikdo nesmí se uchylovat ke svépomoci, ba ani jí hrozit. Spory nevyřizují se hladce nebo dokonce automaticky. Právě naopak, nesnáze se nyní děle vlečou z toho důvodu, že silnější nemůže jednoduše uložit svoji vůli. To je nezbytný

důsledek zákazu války, nic co by mu odporovalo! Musíme dobře rozlišovat. Resignovat na válku neznamena resignovat na své zájmy. Tím okamžikem, kdy mizí vůle k válčení, nemizí rozpory, které válku vyvolávají. Rozpory nezmizí pokud bude jaká odlišnost mezi státy, tedy na dobu nedohlednou, ale to neznamena, že by snaha vyloučení násilí z mezinárodních vztahů byla bezvýsledná, nebo dokonce neupřímná. Pokročilejší státy už vědí, že se násilím nic definitivně nevyřídí, od té doby, kdy zápasí celé národy se ženami a dětmi, kdy zbraně zasahují život v kořenech a mezinárodní vztahy jsou tak propletené, že každá rána zasahuje přítele i odpůrce. Škody způsobené válkou nejsou dnes již v žádném poměru k dosaženým výsledkům. Je rozhodně rozumnější se dohodnout. Svět není ovšem řízen až dosud velkou dávkou rozumu, ale leccos se změnilo od časů Oxenstjernových. Je tu zejména několik mocných, kteří, aniž byli méně sobečtí než jiní, mají už své nové metody. Participace, racionalisace, kartelování — to nejsou jen hesla světového hospodářství, nýbrž také světové politiky a Společnost národů jest jejím orgánem.

R. P.

Nedostatek protiváhy.

»Demokratický střed« píše o nadvládě, kterou provozuje agrární strana v naší politice, a pokračuje:

»Bylo by bláhové republikánské straně to vyčítati. Dělá obratně důsledky z neobratné politiky svých odpůrců, za které považuje všechny, jichž zájmy se nekryjí s jejími, a podle běžných politických názorů bylo by bláhové, aby tak nečinila. Nejvíce tomu napomáhá městský nesocialistický živel svou rozdílností. Kdyby té nebylo, setva by socialisté byli ochotní k onomu podpirání agrární supremacie, které mají za sebou, ale při nejbližší příležitosti zase obnoví. Kdyby v městech stála silná liberální strana, která by svou vzdáleností nebo blízkostí k agrárikům i socialistům měla pevně dānu svým programem a pojetím státu, pak by republika nescházela ona rovnováha, bez níž nikdy nemůže všechno býti v pořádku. Pak by střední vrstvy nebyly téměř vypjaty z politiky, nemusily by i nejprostší příkazy státního zájmu a sociální spravedlnosti (úřednické platy!) vykupovati novými a novými ústupky vždy na jednu stranu, necítily by žalostný rozpor mezi významem svých příslušníků pro stát a kulturu, vezmou-li se jednotlivě, a mezi bezvýznamností, kterou jim vývoj událostí tak tvrdě dává najevo, vezmou-li se politicky jako celek. Pak by také politický klíč, když by tu byli nejméně tři a ne vždy jen dva, ztratil svůj nebezpečný význam a proměnil by se v pouhý výraz toho, že i v politice vede cesta kupředu dohodou a rozumnými kompromisy, ale na všechny strany, a vládnouti že lze jednou s těmi, po druhé s oněmi, ale nikdo tu nemá křeslo dědičné.«

Německé nesnáze s koncentrací.

Nejprve přišel dr. Rosche: po svém odchodu z německé strany nacionální sestavil německé pracovní a hospodářské souručenství, které tvořili němečtí demokraté, živnostníci a jeho vlastní skupina. Programově chtělo to být jakýmsi radikálnějším křídlem aktivistů, protiváhou proti vlivu agrárnímu. Ohlásilo se, že při zemských volbách půjde se společnou kandidátkou. K výsledku porad měly zaujmouti skupiny stanovisko. Šlo tu hlavně o německé živnostníky; i když si vyhradili určitou okolnost, byl tu nesoulad mezi tím, že jsou jednak ve vládní majoritě, jednak se přihlásili k pracovnímu a hospodářskému souručenství, které má hrot proti vládním Němcům. Svaz německých zemědělců dal živnostníkům najevo, že se budou musit rozhodnout mezi vládní politikou a praporem Dr. Roscheho. Jednali němečtí demokraté v Praze; živnostníci v Šumperku, kde je výstava a kde Němci pilně sjezdují jako Češi v Brně. Němečtí živnostníci řekli, že pracovní souručen-

ství je tuze hezká věc, ale že do zemských voleb půjdou samostatně; to bylo něco zcela jiného, než smlouveno. Byla to čára přes rozpočet, a demokraté trpce tím byli dotčeni. I oni ohlásili, že trvají na své organizační samostatnosti. Na sjezdu živnostenské strany byli lidé pro Roscheho i proti němu. Někteří chtěli jej viděti na živnostenské kandidátce; fakt je, že Rosche náhle ze Šumperka odejel, ač měl na sjezdu mluvit; říkájí také, že se pohádal. Něm. živnostníci nebyli příliš nadšeni svým spolkem se Svazem německých zemědělců; ale zvítězil asi názor, že pobyt pod společnou střechou s min. Spinou, i když časem je nepohodlný, zaručuje mandáty pro budoucnost lépe, než pospolitost se skupinami pp. Kafky a Kostky a Dr. Roscheho, jichž mandáty jsou otázkou. V Šumperku bylo otrešeno tedy plánem. Jaké to souručenství, nevede-li ani k společnému postupu při volbách, jaké to souručenství, budou-li živnostníci dělat dále vládní politiku a demokraté budou proti ní? Plánu Roscheho se prozatím nedaří.«

Již v době, kdy se rodilo toto souručenství, jednali mezi sebou zástupcové jiných stran německé oposice; a to té nacionalisticky radikálnější oposice. Německá strana nacionální, strana ustrašené irredenty a slovního všenečnictví, a strana posl. ing. Junga, něm. nár. socialisté, hakenkreuzleři. Tres faciunt collegium. Tak tomu bylo v pracovním a hospodářském souručenství a proto také strany p. Schollicha a Junga přizvaly t. zv. sudeťoněmecký Landbund, který založili Mayer a Hanreich po svém vyloučení ze strany německých zemědělců. Jednalo se dlouho; byly nesnáze s programem; výsledek jednání je velmi chudý: resoluce; při volbách půjdou i tyto strany samostatně, ač nebudou se prý potírat. Občanské strany německé, které vstoupily do vlády, mají štěstí, že mají proti sobě takovou nespokádanou oposici. Německá nacionální strana potácí se mezi pivním všenečnictvím a irredentou, která se bojí svých stínů; němečtí národní socialisté jsou politicky nechutným odvarém Hitlera; jejich socialism nemá se socialismem nic víc společného, než jméno. Je to strana, která jednou se drží Hitlera, podruhé antisemitismu. Jednou šla s Lodgmanem a zas na to s Krzpekem. Zmatená strana. A skupina Mayer & Hanreich je docela bez inventáře myšlenkového i organizačního. Nejvýše je tu touha po návratu mandátů, které si vzal Bund der Landwirte. Taková je situace tohoto souručenství.

Dva pokusy o politickou koncentraci byly mezi našimi mírně i silně oposičeními Němci. Oba narazily hned na obtíž. Němci vládní mocou z toho mít radost.

V. G.

Vařte a topte plynem a svítiplynem!

Často vidíme tuto reklamu pražských plynáren a pražských elektrických podniků, které dokonce vydávají svůj časopis »Zepop«, vycházející ze správné myšlenky, že elektrické podniky nemohou čekati na konsumenta, až k nim přijde, ale že musí mu vyjítí vstříc. Moderní člověk, zejména ve velkoměstě, dá se celkem lehce získati pro myšlenku užití plynu a elektřiny v míře co nejšířší; i když snad je věc dražší; na váhu padá pohodlí. Ale někdy má věc své svízele. Na př. pokud jde o plynárny: na okraji Velké Prahy staví se celé bloky činovních domů a rozsáhlé komplexy rodinných vil. Účelnost by žádala, chtějí-li míti plynárny odběratele v těchto nových koloniích, aby spolu se stavbou těchto nových kolonií byl zaváděn svítiplyn tak, jak se to děje s vodovodem a elektrickým vedením. Ztěžá na př. možno čekati, že bude někdo čekati se stavbou plynových kámen 2, 3 roky, až plynárna zavede potrubí. Tak vznikají celé čtvrti bez plynu, a bude-li tam jednou plyn zaváděn, bude to znamenati značné investice, v celku zbytečné rozkopávání ulic, nehledíc k tomu, že málokdo dá si vysekávat v bytě cesty a cestičky pro plynové potrubí, poněvadž pražský člověk má hrůzu, má-li přijíti »živnostník

do domu». (Pražští živnostníci by měli ve svém zájmu pátrati, proč je z nich takový strach.) Propagace plynáren má tedy svoji stinnou stránku, neboť jsou lidé, kteří by si dali zavést plyn bez jakékoli propagandy, ale nemohou čekat 2—3 léta, až plynárna povede své potrubí do nových čtvrtí.

Elektrické podniky propagují dále myšlenku elektrického vaření, topení, akumulčních kamen atd. Zdůrazňují hlavně výhodu t. zv. bytové sazby, která souvisí i s tím, že elektrické podniky mimo hlavní konsum elektřiny, t. j. na večer, mají přes den a v noci velký přebytek elektřiny, kterou chtějí odbýt i za cenu velmi levnou. Když čteme o jednotlivých výhodách těchto nových bytových sazeb, které umožňují levnější odběr většího množství elektřiny, máme dojem, že jsou elektrické podniky skutečně na dobré cestě. Ale situace je jiná. Pražské elektrické podniky jsou v první řadě podnikem obchodním. Jsou však institucí veřejnou, a nejkrásnější by bylo, kdyby dovedly sloučiti moment obchodní s momentem sociálním. Jde totiž o to, že bytová sazba není právě sociální; nepřihlíží k menším konsumentům. Zavedení bytové sazby — která umožní odběr většího množství elektřiny za poměrně nízké ceny — je podmíněno tím, že domácnost pořídí si řadu elektrických přístrojů, které zkonsumují značné množství elektřiny (nejen žehličky, luxy, ale i vařiče, akumulční kamna, nebo elektrické pračky atd.). A tu je situace taková, že tyto přístroje, které usnadňují práci domácnosti, mohou si v praxi dovolit jenom ti, kteří mají velký byt, kteří mají vyšší životní úroveň, kteří prostě na to mají. Lidé, kteří mají větší byt, (to jsou za dnešních poměrů lidé bohatší, lidé s velkou domácností), mohou použít výhod elektrických podniků, mohou mít elektrickou energii o mnoho levnější, než sociálně slabší člověk s malým bytem, jemuž jeho příjem neumožňuje, aby si pořídil dosti drahé elektrické aparáty. Bytová sazba elektrických podniků, jakkoli hezká věc, nepřihlíží k tomuto momentu sociálnímu. Snad by se mohlo začít s druhé stránky, vycházeti výhodami při odbytu elektrické energie právě lidem sociálně slabším. Když jsme na výstavě úsporného hospodářství na pražských vzorkových veletrzích, vidíme, že velmi mnoho lidí se interesuje o různé elektrické domácí přístroje, vařiče, pračky, mandly, akumulční kamna atd., ale poměrně velmi málo lidí si tyto aparáty koupí, prostě proto, že cenově jsou jim nedostupné.

Podivná je kapitola o našem průmyslu. Vezmeme-li v elektrice do rukou »Zepop«, setkáme se tam s důtklivými domluvami naší industrii, aby počala vyrábět levné a dobré elektrické přístroje. Je tu vidět, jak náš průmysl je nepodnikavý, jak nechá ubíhat možnosti. Jdeme-li na výstavu zařízení, které využívají elektrické energie, převládá tam industrie cizí. A jestliže se v tomto oboru jednou specialisuje náš průmysl, ani potom nám nebude pomoheno, neboť jistě že by tento nový průmyslový obor volal po celní ochraně; vytvořil by se tu nový skleníkový průmysl, který by se bránil zuby nehty redukcí cenové a který by vyráběl za takové ceny, jež by nepřispěly k propagaci elektrických přístrojů a širšímu použití elektrické energie u nás.

A tak v době, kdy pražské plynárny řkají: vařte a topte plynem, kdy Zepop domlouvá: konzumujte více elektřiny, jsou příliš mnozí, do kterých by se nemusilo mnoho hučeti, aby uposlechli, ale kteří z jiných důvodů nemohou tak učiniti. A tak mnoho z té propagandy vyznívá na prázdno a zbývá jen radost, že elektrické podniky i plynárny zbavují se ztrnulého ducha veřejného podniku a chytají se propagandy.

K. T.

Rozkladný živel.

Už se zase jednomu z rozkladných živel stalo po právu — vylít ven. Čteme o tom v soudním referátu:

»Národně demokratická bývalá členka ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy Novotná obyvnala ny-

nějšího předsedu správní rady plynáren, národního demokrata Titěru, a člena městské rady pražské, národního demokrata Kavánka, že si dali slíbiti odměnu: Titěra 50.000 Kč, Kavánek 25.000 Kč za to, že budou prosazovati, aby obec pražská koupila od továrníka Kotka radlickou porculánku za půldruhého milionu Kč.»

Paní Novotná oznámila tuto věc zemskému výkonnému výboru národní demokracii, a jako doklad přinesla písemné prohlášení továrníka Kotka, že ony slíbené sumy (k tomu ještě něco na volební fond národní demokracie) vyplatí. Továrník Kotek před soudem potvrdil, že toto prohlášení dal:

»Zakročení Novotné mělo však prozatím ten účinek, že sama nebyla pojata na kandidátku národně demokratické strany a z rozhořčení nad tím po 12 letém členství vystoupila se strany.»

Čímž se stalo, že pozitivní živly zůstaly zase mezi sebou. Podle této aférky se zdá, že národní demokracie nedívá se na dálku, kdo je rozkladný živel, o nic lépe než strana agrární: rozkladný živel je ten, kdo morálními požadavky rozrušuje jednotu strany a kdo se pozastavuje nad korupcí; korupce sama je dosti nevinná věc, není-li odhalena, a nikterak nepoškozuje stranu; více chybí tedy ten, kdo se snaží korupci odhalit, neboť tím se působí nepříjemnosti straně. Z těchto důvodů tedy a pro odstranění budoucích byla pí. Novotná příkladně potrestána tím, že nebyla postavena na národně demokratickou kandidátku v obecních volbách, čímž pp. Titěra a Kavánek byli vysoko nad ní povýšeni, jako hodní mají být povýšeni nad nehodnou. Agrární straně o rozkladných živlech získává, jak patrně, žáky. Paní Novotná je vinna...

Pro radost německou...

»Večerní list« přinesl zase jednu ze svých detektivních sensací: tentokrát o tom, že na Klofáčově zahradě se připravovaly bomby k zapálení Hlinkovy tiskárny. Tvrdí to nějaký pan Palounek, a »Večerní list« takto popisuje odysseu, kterou musil podstoupiti tento muž, aby udal své odhalení:

»Když Palounek nepochodil u státního zastupitelství v Praze, odejel do Litoměřic v předpokladu, že v tomto městě, většinou německém, s radostí uvítají jeho odhalení.«

Pan Palounek je nezkušený muž. Kdyby nebyl, nevážil by dalekou cestu do Litoměřic, do tohoto většinou německého města, nýbrž šel by prostě do redakce »Večerního listu«, do této zcela české redakce, a shledal by, že radost Němců není nic proti radosti p. Stříbrného, může-li se něco dozvědět na Klofáče. Ve »Večerním listě« se ještě jakživi netrápili tím, je-li nějaká zpráva doložena; to zbytečně zdržuje provoz; i přinesli sensaci hned na čtyřech sloupcích a spotřebovali na ni největší písma, jaká byla v tiskárně. To by pan Palounek už opravdu mohl vědět, že chce-li někdo pošpinit někoho, kdo může být počítán do skupiny Masarykovy a Benešovy, věru se nemusí obracet na Němce, neboť jsou u nás Češi, a dokonce kdysi velmi horlivě postavení, kteří se ujmou práce daleko horlivěji než město většinou německé. Žádá se tedy každý, kdo bude mít nějaké potupné odhalení o kruzích výše zmíněných, aby pamatoval na heslo »svůj k svému« a nechodil k Němcům, nýbrž obrátil se přímo na domácí a vlasteneckou firmu Jíří Stříbrný, majitel a vydavatel »Večerního listu«, Praha-II., Myslíkova 15. Proč také dělat malou radost Němcům, když můžeme udělat velkou radost jednomu z věrných Čechů? Pan Palounek mohl vědět, jak nedbale a nevšimavě zacházeli s jeho odhalením Němci, a jak velkou péči mu naopak věnoval »Večerní list«. V tomhle ohledu je česká práce důkladnější.

Nedorozumění.

Páter Stašek, tajemník lidové strany, vyprávěl na jedné z protestních schůzí, které tato strana nyní pořádá (vzhledem k blízkosti voleb) proti zdražení cukru, tuto historku: když jsme jednoho agrárního řepáře upozornili, že zvýšení ceny cukru o 60 hal. je politická chyba, odpověděl: »Ovšem, měli jsme ji zvýšit hned o korunu.« Toto nedorozumění velmi svědčí o pocitu všemohoucnosti, kterému členové agrární strany v poslední době už nebezpečně propadají. Cukrovarníci si našli opravdu velmi horlivé spojence. A při tom ještě »Venkov« popisuje papír planým povídáním o tom, že agrární strana nesouhlasí se zvýšením ceny cukru.

ŽIVOT A INSTITUTE

Josef Teichman:

MNO a jeho hlavy.

III.

Po Klofáčovu odchodu z MNO dne 25. května 1920 se ujal úřadu tehdejší ministerský předseda V l a s t i m i l T u s a r jako jeho prozatímní správce. Tato prozatímnost měla však, řekl bych, takové divné pozadí, ale bůhví čím to přišlo, že se o ní tehdy tak málo u nás hovořilo. Když už se tak stalo, pak se o tom hovořilo nejinak, než jakoby se sahalo na nezhojené rány našich popřevratových bolestí, jichž se Tusarova vláda měla šmahem zhostiti. Že Tusar při všech svých tehdejších starostech sotva toužil naložit si na svá vládní bedra ještě péči o resort, v kterém se každá, sebe poctivěji myšlená práce jaksi stále drobila, bylo zřejmé. Ale jak poměry tenkrát vypadaly, nebylo vyhnutí. Neboť tehdy se opět ukázalo, že naléztí někoho z politiků, který by se chtěl se zdarem pokusiti pokračovat na práci ve vojsku sotva započaté, není tak lehké. O MNO se mezi politiky nikdy mnoho nestálo, třebaže kandidátů, a to všelijakých, byl vždycky dostatek. Když Klofáč odcházel, navrhoval prezidentu republiky jako svého nástupce generálního inspektora dr. J. S. Machara, jehož práci ve vojsku znal a dovedl si jí vážiti. Jenomže Machar, který již do věci také dobře viděl, včas, spočítav si vše pro a proti, byl nakonec dost opatrný, aby pochopil, že za tohoto stavu věcí, které v MNO zatím ku podivu rychle zdomácněly, sotva by byl dokázal víc než jeho předchůdce. Poněkud jinak se to mělo s předsedou branného výboru Fr. Udržalem. Udržal již tehdy měl pověst politika, který pro vojenské věci má dobré pochopení a dovede se o ně náležitě starat (sám prezident byl tehdejší jeho kandidatuře velmi nakloněn), ale konečnou výslednicí těchto úvah a rozpaků o obsazení křesla ministra národní obrany byla již zmíněná prozatímnost Tusarova, která přesto, že proti této své nové funkci snesl řadu odůvodněných námitek, byl takřka donucen narychlo vyplniti tuto trapnou mezeru, která novou vládní kombinací v MNO již skoro strašila.

Tusar tedy udělal vše, co se na něm žádalo a co bylo v jeho lidské moci. Ale že se takovým způsobem dlouho nevystačí a že to nebude vlastně nic jiného než další zveličování překážek, proti nimž byla vojenská správa při organisaci branné moci místy takřka bez-

mocna, nahlédli konečně všichni, kdož si s touto Tusarovou prozatímností chtěli aspoň na chvíli vypomoci.

Proto se také již za čas začlo uvažovat jinak, řekl bych víc s ohledem na skutečný stav věci ve vojsku, který také nakonec rozhodl. Sám tehdejší náčelník hlavního štábu gen. Pellé, jenž s velkým neklidem pozoroval, jak všechna jeho práce je rušena nevyjasněnou vnitropolitickou situací, naléhal na rychlé uspořádání poměrů v MNO, neboť nemohl nevidět, že to vše nezůstávalo bez odezvy právě tam, kde se toho bylo třeba vždycky uvarovat, totiž ve vojsku. Ovšem role, kterou v této době gen. Pellé hrál, se potom leckde vykládala docela jinak než bylo pravda. O gen. Pellé bylo přece všeobecně známo, že nikdy, i když mu to jeho výjimečné postavení v československé armádě dovoľovalo, nezasahoval svým vlivem do vnitřní politiky státu. Jeho respekt k ústavním činitelům byl známý, a proto také je nesprávný výklad, že dr. Markovič byl dosazen na křeslo ministra národní obrany jen na jeho přímý nátlak. Věci se měly poněkud jinak. Gen. Pellé si tehdy nic jiného nepřál, než aby otázka, o kterou se v MNO všude zakopávalo, byla již co nejdříve odklizená. O to jedině usiloval. Nerad viděl, že politické vlivy tak často obracely věci ve vojsku nohama vzhůru, a jeho soukromým přáním bylo, aby nová osoba ministra nebyla na nich již tolik závislá. Ale nikde se v tom směru neangažoval.

Tak to bylo i s volbou dr. M a r k o v i č e. Dr. Markovič z celé řady kandidátů, když i gen. Syrový, který se právě vrátil ze Sibíře do vlasti, odmítl asi ze stejných důvodů jako před tím Machar, zdál se Pellému nejvhodnějším, hlavně když sám prezident, znaje jeho práci z Ruska, tuto jeho kandidaturu podporoval.

Nyní se zdálo, že všechny obtíže, které již již začaly ohrožovati nerušený chod vojenské administrativy, jsou zažehnány, ale byly to naděje plané. Dr. Markovič neměl ani dosti času, aby se ve svém resortu rozhlédl. Mnoho dobrých věcí chtěl provést, mnoho dobrých věcí začal, ale již nedokončil. Přišel neblahý září roku 1920 — sociálně-demokratičtí ministři podali ze známých důvodů demisi — dr. Markovič odcházel.

IV.

Odchodem dra Markoviče z MNO se uzavřelo jedno dějinné období ve vývoji a organisaci čs. vojska. Neboť již tehdy, když se s určitostí počítalo, že gen. O t o k a r H u s á k bude jmenován ministrem národní obrany, nechybělo hlasů, které jaksi tajemně napovídaly, že tento nepolitický ministr-generál bude musit především rozřešiti velkou řadu ožehavých politických otázek, které svou povahou i dosahem nemohly býti jeho předchůdci uvedeny ani na přetřes, natož aby se připravovalo jejich vyřízení. Jaké to byly otázky a proč se o nich dříve, dokud vládli parlamentní ministři, nesmělo diskutovat, je, myslím, dosti známo. Tehdy se tomu všeobecně a krátce říkalo o d p o l i t i s o v á n í a r m á d y. Ovšem, co se za těmito slovy všecko skrývá, jaké důsledky z toho možno vyvozovat pro náš veřejný život veskrze již zpolitizovaný, o tom se z opatrnosti raději ani nemluvilo. Nemluvil o tom Klofáč, ač hned po prvních volbách do obcí v roce 1919 nemohl nevidět, že »tento demokratický princip se všude neosvědčil« a že jím byl »porušen jak kamarádský duch vojska, tak i jeho kázeň«, a

Tusar s Markovičem, přesto, že jejich zkušenosti s politisující armádou byly ještě pestřejší, sotva by se byli, s ohledem na vývoj poměrů ve vlastní straně, odvážili jen poukázat na křivé cesty, na něž se armáda během času takřka automaticky dostala.

A tak bylo řešení ponecháno generálovi-nepolitikovi, který měl nalézt cestu z bludiště, do něhož se vojsko, jako aktivní politický činitel, dostalo. Voják-nepolitik se měl odvážiti riska, jemuž se jeho předchůdci vyhýbali jako čert kříži. Měl první o věci veřejně promluvit, ukázat, jak se věci v pravdě mají, a naléhat na rozhodnutí. Měl se pokusiti sjednati dohodu s vedoucími politiky, a to právě na místě, kde se dosud jen ostrážité šeptalo, aby to nikdo nezasvěcený neslyšel a nepřipíchl to na prapor své stranické agitace. Když si potom k tomu ještě přimyslíme politické poměry, které v době, kdy Husák, jako člen úřednické vlády nastupoval svůj úřad, byly místy vyhnány až na ostří nože, uvidíme, že z dosavadních ministrů Národní obrany snad nikdo neměl svou posici hned při svém nástupu více ztíženu než on, a to nejen poměry vnějšími, nýbrž i vnitřními, totiž právě poměry v samém MNO.

Věci se měly asi tak:

Všechny dosavadní změny na křesle ministra byly v MNO, jako v úřadě, prostě vzaty na vědomí. Ve vnitřních poměrech úřadu se tím vlastně nic nezměnilo — vojenská mašinerie dále klapala svým starým způsobem. Ale teď, když se na obloze vládních kombinací začla rýsovatí štíhlá postava bývalého ministra zástupce, nastalo v MNO jakési podivné chvění, jež zpravidla pochází z nejistoty, co se teď asi všechno bude dít a hlavně — kdo na tuto neočekávanou změnu v armádě bude tentokráte doplácet. S Husákem totiž to nebylo tak jednoduché, jako předtím s Tusarem nebo s Markovičem. Především Husák nebyl v MNO nováčkem, který musil být rád, kdyby mu někdo něco ochotně ukázal, jednak se o něm docela dobře vědělo, že jeho program je značně odchylný od dosavadního způsobu, jímž se některé věci dostávaly kupředu, a konečně zasvěcenci se nikterak netajili úsudky, že Husák, jako ministr, bude leckomu nepohodlný.

Proto také, když konečně bylo známo, že Husák se octl na ministerské lince, na dosti místech to bylo přijato s kyselostí. Při tom je svrchovaně zajímavé, že i od lidí, kteří byli nebo by měli býti novému ministru hodně blízcí, myslím tím určitou část legionářů. Husák již po svém nastoupení mohl cítit, jak přišel nevhod a jak mu leckdo, sice nenápadně, bratrsky, ale přece nastavuje nohu, nehledíc k těm různým předpovědím a dohadům v tisku, které již svou povahou a potouchlým adresováním mohly otrávit nového ministra mnohem dříve, než by se byl mohl pokusit dokázat, zda jsou oprávněny »obavy«.

Na štěstí Husák se jen docela málo anebo vůbec nestaral o tyto »kritické« hlasy, jež měly snad jen ten úkol, později se to docela zjevně přiznávalo, aby se hned s počátku kladly meze jeho pohyblivosti a tím i pronikání ke kořenům obtíží. Že Husák, jemuž nebylo třeba nic ukazovat, na ně přijde a podle svého způsobu zakročí, to se dalo očekávat. A přece Husák nikomu nic nenaznačoval, nikomu nehrozil ani nesliboval. Jeho jediným přáním bylo, aby, stal-li se teď ministrem, mohl začít psátí na čistém listě. To bylo jakési jeho credo, jež ovšem mělo své nutné důsledky již v tom, že Husák

na příklad to vše, co bylo před ním, dovedl sice pochopit, ale nikdy to neuznával a tím méně hájil. Jemu také bylo zbytečné vykládat, aby »pokračoval na činnorodé práci svých předchůdců«, neboť již dříve se mohl na vlastní oči přesvědčit, že všechno nebylo zlato, co se v armádě na dálku třpytilo. Jeho nástupní audience to ostatně docela dobře ilustrovala. Měla v sobě cosi mrazivě chladného, a jeho stručná odpověď na sáhodlouhé uvítací řeči byla by se dala vyložití asi v tom smyslu: Pánové, to, co tu bylo řečeno, je sice velmi hezké, já vám upřímně děkuji, ale prosím, nezapomeňme: co bylo, to bylo, a od zítřka začneme jinak; jak, to se ostatně uvidí. A uvidělo se. Neboť Husák již jako státní tajemník za Markoviče leccos těžce snášel, a ponevadž v jeho povaze nebylo tichošlápství, tím méně pak talent pro ostrážité parlamentární kompromisnictví — s leccíms se také pořádně srazil.

Přesto, že si musil být vědom překážek, na něž jako nepolitický ministr-voják jistě narazí, jakmile se pokusí provéstí jen část úkolů, které byly již zralé k provedení, nelekal se toho. Stál osamocen, ale přesto za celou dobu svého ministrování ani o krok neustoupil. Tím lze také vysvětliti, proč počet jeho nepřátel, když odstupoval, se zdvojnásobil. To již bylo v povaze věci. Neboť Husák po prvé a opravdově, bez ohledu na pravo nebo na levo, bural řadu illusí a vymožeností, na něž se sice všude zehralo, ale které z politických důvodů byly udržovány při životě a schovávaly se až pro takového ministra, který bude míti dosti odvahy se popáliti na ohníčku stranických zájmů.

Proto teprve za Husáka se zvýšilo volání po t. zv. odpolitování armády: odstraňte volební právo vojáků! Kdyby se dnes mělo zkoumat, zda toto heslo vyšlo z MNO nebo z jistých politických kruhů, které ve volebním právu vojáků najednou spatřovaly velké nebezpečí, snad by se došlo k všelijakým závěrům československé demokracii valně nesvědčícím. Pravda snad bude uprostřed. Tehdy se totiž dokazovalo, že armáda, jako celek, nesmí být strhována do víru politických třenic a agitací, má-li býti spolehlivou oporou vládní moci. V této zásadě se shodovaly snad všechny politické strany, sdružené v t. zv. pěťce, jenomže ani jedna neměla tolik, řekl bych, poctivé otevřenosti, aby prohlásila, že volební právo vojáků je sice hezká věc, ale že se jim československé politice na nohy nepomůže. Raději se chodilo kolem. Jako se dříve dokazovalo, že občan ve zbrani nemůže být zkracován ve svých politických právech a že právě naopak musí a má býti účasten v rozhodování o politice státu, který, když toho bude potřebí, půjde hájiti se zbrání v ruce, tak se teď zase přiznávalo, že takový mladíček, sotva dvacetiletý, lehko podléhající náladám dne, mohl by se státi nebezpečným elementem v politické matematice. Obecní volby v některých místech republiky konečně jako na zavalanou přinesly několik drobných ilustrací o tom, že aktivní a pasivní volební právo vojáků v praxi vykazuje již tolik nemožných a službu úplně rušících momentů, že i někteří politikové musili najednou uznat, že se konečně »musí něco dělat«.

Ovšem, jak se to »musí dělat« a hlavně kdo o to má dělat, o tom se prozatím nikdo z opatrnosti nezmiňoval. Všichni, kdož byli svatosvatě přesvědčeni, že volební právo vojáků je škodlivá věc, byli zajedno v názoru, že je věcí vojenské správy, aby si poradila. Tehdy

totiž ještě nebylo tolik odvahy jako později, říci nepokrytě, že se v této věci po převratu zašlo snad poněkud dál než se mysliło, poněvadž ohled na voliče ve vojenských kabátech v statistikách sekretariátů politických stran rozhodoval.

Husák tedy měl na vybranou. Že snad armádě nic tak neškodí, jako politisování, to věděl jako odpovědný ministr sám nejlépe. Jeho sbírka dokladů o této věci byla tak dokonalá, že místy musila přesvědčiti i nejzarputilejšího obránce volebního práva vojáků. Byly zde na příklad stručné ukázky, jak to vypadá v takové posádce, kde členové armády, kteří byli zvoleni na svou vlastní vojenskou kandidátku, nyní, jako členové obecního výboru, rozhodují i o věcech vojenských, které v obecní radě zhusta přicházejí na přetřes. Anebo několik obrázků z kasáren v den volby. Vojáci — již ta nedůslednost musí zarážet — mají sice volební právo, ale je jim přísně zakázána jakákoli účast na politických projevech. Zákaz se musí dodržovat, ale jeho následky jsou snad ještě horší, než kdyby vojáci měli přístup na agitační schůze. Neboť ta zvláštní nálada a svrchované napětí, které panuje venku mezi občanskými voliči, se nemůže zastaviti před vraty kasáren. A odtud všechny zlé zkušenosti s volebním právem vojáků. Kasárna v den voleb jsou proměněna v shluk vášnivě debatujících a ostře se proučících vojáků. Z toho, jak jinak ani nelze, namnoze vznikají rozmršky, nepřátelství, někdy i tuhé rvačky, a konec všeho: kázeň ve psi, tresty a někdy i několikaměsíční vězení. Husák mohl jen přecísti výstřižky z novin a zprávy tiskových referentů jednotlivých divísi, aby zákonodárci jasně viděli, že citlivý vojenský organismus je sotva zařízen na takové otřesy.

Husák tehdy odcházal ze schůze branného výboru s uspokojivým vědomím, že největší část překážek k urychlené novelisaci volebního práva vojáků je odklázena. Nyní šlo jen o to, zajistiti si potřebnou většinu v plenu sněmovny. První pokus se stal v senátě. Husák po prvé kousl do toho kyselého jablka, a zachmuření politikové jen s velkým neklidem poslouchali jeho zprávu, jež nemusila z hromady dokladů vybírat ty největší, aby i ti, kdož ještě pochybovali o správnosti postupu vojenské správy, uviděli, že další odkládání této otázky by se musilo vymstítí právě jim, kteří měli bdíti nad kormidlem státní lodičky. Proto se Husák nesetkal ani s takovým odporem, na který byl připraven. Jeho zpráva byla vzata na vědomí — úzká cestička k zákoněmu uskutečnění novelisace volebního práva vojáků byla jakž takž prošlapána, ale jakmile se potom objevil návrh zákona, bylo zle. Jako na povel se všechno zvedlo a, poněvadž návrh vyšel z MNO, začlo se do Husáka pálit z nejtěžších kusů. Kdo to tehdy jen trochu pozoroval a hledal souvislost mezi těmito rozkacenými útoky tisku a dřívějším »státotvorným« pokyčováním hlavou členů branného výboru, bez jejichž předchozího souhlasu by se Husák nebyl odvážil s takovou osnovou vůbec přijíti, jistě se znova utvrdil v názoru, že se v parlamentě jinak myslí a jinak jedná.

To byla pro Husáka trpká doba. Nemohl-li se dříve těšiti přízni širší veřejnosti, nyní jí byl zbaven docela. Aby se tak co možná brzo stalo, o to se staral tisk stran, jímž tento voják-ministr byl již dávno v cestě. Najednou se začlo uvažovat i o tom, jak to vlastně

tehdy přišlo, že se tak z čista jasna stal ministrem, a přišlo se k takovýmto závěrům:

»Že se stal Husák ministrem národní obrany právě na prahu bolševických bouří, bylo demokratické [veřejnosti] vysvětlením, proč se jím stal, a zárukou, že jde o pouhé provisorium. Rozhodně však nemohly ani kruhy parlamentní, ani ostatní česká veřejnost tušiti, že to měl být počátek změny celého režimu.«

Tedy zase provisorium — ovšem v hlavách těch, kteří by byli v MNO snesli jen své lidi. Když se tak proti jejich očekávání nestalo a věci šly jaksi svým tempem kupředu — začalo se nyní honem volat po změně celého systému, a naddemokratické bubny se ozvaly na poplach, a to jakoby přímo do oken pražského Hradu — do oken »největšího demokrata republiky«:

»Když se ukázala zlá nutnost vystřídat vládu parlamentní vládou úřednickou, volil pan prezident — tento největší demokrat republiky — správnou demokratickou formu, vyžádav si souhlas i dobrozdání zástupců hlavních parlamentních stran.«

A nyní:

»Výjimku učinil pouze u osoby ministra národní obrany. Generál Husák se stal tedy ministrem národní obrany jedině z vůle pana presidenta, bez souhlasu, ale také patrně bez odporu vůdců parlamentních stran, t. j. parlamentní většiny.«

A poněvadž bylo třeba hezky hlasitě ukázat, že to byla volba zcela pochybená a se stanoviska odborného vedení vojenského ministerstva přímo nešťastná, řeklo se ještě toto:

»Smysl úřednické vlády byl a je vyměnění na čas ministry politiky ministry specialisty. Jmenováním Husákovým byl tento smysl částečně porušen. Protože gen. Husáka nelze při všem respektu k jeho činům osobní statečnosti prohlásiti za vojenského odborníka aspoň takových odborných vědomostí, jaké musí míti třeba vyšší důstojník generálního štábu.«

A dále ještě malá roztomilost, kterou tehdy jistě diktoval všeobecný strach jistých veličin, aby si Husák nemyslil, že v MNO zůstane navěky:

»Dodáme-li ještě, že se min. Husák zařizuje ve svém úřadě jakoby na věčnost a že tam zavádí systém zrovna protichůdný obsahu a duchu resoluce Národního shromáždění, přijaté jednohlasně spolu s brannou předlohou dne 19. března 1920, musíme si přiznati, že stojíme skutečně před vážným a dobře promyšleným pokusem vyhraditi úřad ministra NO převzdy vojákovi a odstraniti navždy ministra parlamentního.«

Některé listy se Husáka tehdy zastaly, ale někde tak nešikovně, že mu tím skoro ublížily. Najednou se jaksi vůbec nevědělo, že Husák za poměrně krátký čas svého působení v MNO udělal hodně té práce, do které se jeho předchůdcům nechtělo. Také se docela zapomnělo, že teprve on měl odvalu poprvé říci, jak se to vlastně má s tou naší československou milicí, jaké tu jsou vyhlídky. Možná, že jiný ministr by si toto vše buď nenechal pro sebe anebo by takovou nebezpečnou zprávu odkázal svému nástupci, neboť otázka milice měla u nás stále podivuhodnou přitažlivost, třebaže její zastánci v této věci nehnuli ani prstem. Husák právě v době nejprudší palby na svou osobu předložil parlamentu ob-

sáhlo studii o dosavadní přípravě k provedení druhého odstavce § 1 branného zákona. Kdo měl chuť čísti, co Husák dává veřejnosti k posouzení a jaké návrhy zpráva přináší, mohl se docela dobře přesvědčiti, že taková milice, ať už podle vzoru švýcarského nebo jiného, byla by pro Československo ranou naslepo a — trochu drahou. Ale v parlamentě tehdy nebylo ani zájmu o tuto věc, která přece po převratu byla považována za jedině možný útvar budoucího čs. vojska. Jiné věci —, nová koaliční vláda, — byly v popředí zájmů zákonodárných sborů, a tak to zapadlo skoro bez odezvy.

Potom přišel září 1921, Husák odcházel — v MNO se tedy nadsmrti nezařídil. I tuto ohromnou starost a obavu mnoha svých »přátel« sňal s jejich beder. Odešel nejen z MNO, nýbrž z vojska vůbec. Co v tom bylo, nelze snad dnes ještě dobře vykládat, protože teprve čas dá tomu pravdivé osvětlení.

Artur Marek:

Doslov o inteligentu na vojně.

Čtyři články v Přítomnosti, kde jsem se snažil vylíčit inteligentovo postavení na vojně a jeho představy o tom, jaká by měla vojna být, vzbudily odezvu ve světě vojenském i civilním. Vedle řady dopisů, které došly hlavně z řad aktivních důstojníků, byla v tisku odborném i občanském uveřejněna řada článků a glos. Zdá se mi, že bych se zpronevěřil základnímu úmyslu, se kterým jsem své stati psal, kdybych všechny ty projevy o inteligentovi ve vojenském kabátě nechal bez odpovědi. Vždyť jsem chtěl, aby se o věci začalo přemýšlet. Vyšel jsem z předpokladu, jehož správnost potvrdila právě diskuse o mých člancích: domníval jsem se, že veřejnost není informována o životě v tak veliké státní instituci, jako je armáda. Tušil jsem, že tím méně bude vědět o tom, co trápí na vojně člověka, který se rozhodl vydělávat si živobytí různým užitím svých rozumových schopností.

Není možno odpovědět na všechny dopisy, poznámky a články. Vybral jsem z celého materiálu s mými statemi polemizujícího nebo na ně navazujícího — pokud jsem jej sehnal — dva články a tři dopisy otištěné v Přítomnosti, tři články a několik glos z Důstojnických Listů, dva články z Národní Práce a dva články z Masarykova Lidu. Přirozeně bylo nutno omezit se na hlavní motivy a všimati si toho, co který autor ve svém článku řekl nového.

Před tím, než jsem začal tuto odpověď psát, podnikl jsem menší cestu po několika posádkách, abych nasbíral nový materiál, abych zjistil, jak dalece se shodují dnešní poměry s těmi, ve kterých jsme svou presenční službu prožívali my a pod jejichž dojmem jsem inteligenta na vojně kreslil. Řada známých, kteří právě presenčně slouží, mi usnadnila práci svými informacemi a dokumenty. Neřekl jsem jim, proč to chci: kdyby byli tušili, že pracuji pro tisk, byla by se vmísila do jejich kamarádkých hovorů a stížností ona dávka přehánění nebo zaostření, kterému je velmi těžko ubránit se tváří v tvář novinářovi.

*

V článku »Jak se na to dívá důstojník« (Přítomnost 21. VI. 28) se rozepisuje aktivní důstojník K. Č. o mé stati a potvrzuje má pozorování. Důstojní-

cké Listy (28. VI. 28) napsaly: »Obsah některých odstavců (citovaného článku) je zajisté plný naivnosti a také po formální stránce lze poslednímu příspěvku »Přítomnosti« leccos vytknout.« Pan K. Č. ve svém článku souhlasil s mými vývody a dal tomuto souhlasu výraz v »Přítomnosti«, takže je zbytečno uvádět jeho vývody. Ale musíme se ho zde zastat proti »Důstojnickým Listům«: s tím obsahem jeho odstavců zajisté plných naivnosti to není tak jisté, jak se to jeví glosátoru zmíněného časopisu. To, co napsal o nedokonalosti vojenských pracovních method, nehospodárném využití času, zbytečnosti a simulování práce, o museálnosti vojenského školství, nestejnorodosti důstojnických sborů, atd., není ani tak plno naivnosti, jako plno pravdy. Že to není příjemné některým lidem z »Důstojnických Listů«, je přirozené. Ale skutečný stav věcí vojenských se nedá zakrýt ani rozhodným přáním důstojnického týdeníku. Řekněme hned, že někteří pisatelé z onoho břehu pochopili marnost takového počínání a vedle prudkých výtek, adresovaných ne vždy právem na mě, připustili věcně i chyby československého vojenství.

V dopise (Přítomnost 7. VI. 28) uvádí Dr. Prokop Drtina několik rozdílů mezi svými a mými názory. Především nemyslí, že by negativní nálada vůči vojně byla zvláštní vlastností školsky vzdělaných lidí. Mezi ostatními vrstvami prý je jí stejně mnoho, u t. zv. inteligence jen více bije do očí, protože se oprávněně domníváme, že lidé, jimž společnost umožnila nabýti vzdělání, mají mít více smyslu pro obecné zájmy společnosti, než ti, kterým to dopřáno nebylo. Na tom je dost pravdy, ale nemohu ustoupit v základě od svého tvrzení, že mezi inteligenty je nechuť k vojně vystupňovanější a že je rozšířenější zjevem než u t. zv. ne-inteligentů. Příčinu negativnějšího poměru inteligenta k vojně vidím také právě v jeho inteligenci, nikoliv jen tak zvané. Čím je člověk inteligentnější, tím jasněji si uvědomuje pravý stav věcí a tím zoufaleji cítí beznadějnost svého postavení. Na druhém pólu tohoto faktu leží skutečnost, o níž by stálo za to zahájit anketu pod názvem: »Může být voják inteligentní?« Nebo: »Může být inteligent vojnem?« Snad bylo z našich čtyř původních statí dostatek zřejmo, že usilujeme o to, abychom takovou otázku mohli zodpovědět kladně: tím směrem právě šlo naše zdůrazňování a vyhledávání nového mírového programu čsl. armády. Ale celkem vzato láká víc odpověď záporná. Protože základnou vojenské pyramidy, kádrem, se kterým se dá nejlépe pracovat, když vojna přestává být hrou a jde do tuhého, jsou vojáci, kteří si příliš nelámou hlavu otázkami, je-li lidské rušit co nejdokonaleji nepřítele, střefovat se do jeho hlavy a srdce, zamořovat celé kraje dělostřeleckou palbou a plynem — teprve budoucnost může dokázat, že nejlepší voják není ten, který nejméně myslí a slepě jde za vyplněním daného rozkazu. Dr. Drtina připomíná dále, že před převratem a bezprostředně po něm byl poměr inteligence k armádě nejlepší. Byla by to pravda, kdyby si v oněch dobách byla inteligence pod pojmem »armáda« představovala opravdu armádu, t. j. instituci, jaká se teprve nyní začíná budovat. Mám dojem, že pod pojmem »armáda« měl náš inteligent na mysli dramaticky zajímavé pluky legionářů, po všech stránkách liberální milici, nebo vůbec nic, tedy velmi málo konkrétního. K takovým vidinám není těžko mít nejlepší poměr. Potvrzení, že naše inte-

ligence není nějak zvláště zbabělá — což jsem si dovolil soudit já a o čemž polemika je vystavena nebezpečí přílišné subtilnosti — končí pisatel dopis konstatováním, které jsem opravdu dosti výrazně nepodtrhl ve svých člancích: »Nepřítelem armády mezi inteligencí jest především mír.« Celý smysl mých článků se však nesl za tím, aby právě v míru, v jehož trvání mohutně doufáme, byla vojna lepší, aspoň tak dobrá, aby z ní nechtěl utíkat obecně každý, kdo k ní není poután osudově nebo finančně.

V dopisech pana Antonína Mikoly a pana A. (Přítomnost 28. VI. 28) máme zastoupeno mínění záložníků. První z nich popírá, že inteligent jde na vojnu nassáklý negací, která prý vyklíčí a rozroste se teprve pod vojenským kabátem. Napsal jsem v prvním svém článku: »Jaký je poměr inteligenta k vojně? Buďto žádný, nebo záporný, jak se sluší na člověka, který prožil válku jako syn ujařmeného národa. Je-li v českém inteligentu nějaká význačná vojenská tradice, je to antipatie ke všemu, co k vojně patří.« Přiznávám, že antimilitarismus inteligence není tak veliký a obecně rozšířený, jak jsem jej tehdy vylíčil. Dal jsem se svěst povrchem inteligentního antimilitarismu, který v podstatě antimilitarismem není. Není lehké říci málo slovy, v čem spočívá tento rozdíl. Snad mi bude porozuměno, napíší-li, že náš inteligent je sice opravdu takový, jak jsem ho vylíčil, t. j. značně pohodlný, neochotný, neobětavý, nemá velký smysl pro kázeň atd., ale přece bychom ho zkreslili, kdybychom nepřipustili, že bývá často militaristicky založen, což se s uvedenými vlastnostmi nevylučuje. Zkreslili bychom jeho profil, kdybychom popírali to, co píše p. Mikola, že totiž přichází už na vojnu k vojně nepřátelsky naladěm. Z četných rozhovorů s kamarády i s neznámými vojáky, kteří budou právě rok na vojně, jsem zjistil, že mnoho inteligentů přišlo na vojnu s důvěrou a ilusemi, které by nijak nemusily zůstat jen ilusemi — a teprve na vojně začali zaujímat k vojně nevlídný poměr. Pan A. se obrací proti těm pánům z »Přítomnosti«, kteří si stěžovali na špatné zacházení na vojně. Mezi těmito pány jsem také já, protože se mi nechtělo souhlasit s přemírou křiku a nadávání, kterým představení neskrblí a které je na vojně povýšeno na princip. Pan A. si pochvaluje, jak se s ním a jeho kamarády zacházelo při záložním cvičení: »příliš dobře, že nám to bylo až nepříjemné«. Ostatek dopisu přináší několik klasických dokladů pro to, že při záložním cvičení není možno mluvit o nějaké promyšlené organisaci o nic víc, než při presenční službě.

»Odpovědi důstojníků« jmenuje se článek (Přítomnost 26. VII. 28), v němž redakce otiskuje dva příspěvky, vybrané z řady odpovědí, došlých z kruhů důstojnických. První z nich napsal major Karel Teringl, jehož si osobně vážím pro svědomitost, s jakou pracuje na armády roli dědičné, a sice právě v oboru osvětové činnosti. S jeho obhajobou osvětové činnosti v armádě československé však nemohu plně souhlasit, třebaže neponírám, že některá moje tvrzení »nesou stopy malých zkušeností«. Pana majora zarazil nejvíce poslední odstavec čtvrtého mého článku, kde jsem náhle přestal mluvit o poměrech svého tělesa a kdy mluvím o celé jedné složce vojenské výchovy a o celé armádě, způsobem, z něhož je vidět neinformovanost. Proto se pokouší uvést moje tvrzení na správnou míru.

Pan major se domnívá, že nedůvěra k osvětě na

vojně náleží bohudíky minulosti. Podle vlastních zkušeností, náhodou nikoli nejmenších, řekl bych trochu umírněněji, že nedůvěra k osvětě na vojně by mohla při cílevědomé práci v blízké budoucnosti náležet minulosti. Nic víc se bohužel dosud říci nedá, a píše-li to muž seriosní, jako major Teringl, vysvětlují si to tím, že jako přímo účastněný činitel nemá náležitý odstup a následkem toho si neuvědomuje, že závady osvětové výchovy, oficiálně nazvané »mravní výchovou«, dosud skutečně existují tak, jak jsem je popsal. Kdyby byl řadovým vojákem nebo aspirantem, poznal by na vlastní kůži, že »otravné přednášky« náležejí přítomnosti přes to, že »příslušný předpis byl již před třemi lety zrušen«.

Těžiště kulturní práce ve vojsku leží prý nyní v institucích, zvaných »vojenská zátíší«. Pan major poznamenává, že se »nemůže šíře rozvíjeti, co všechno vojenská zátíší jsou a jak se v nich pracuje«. Toho musíme litovat, protože bychom na základě takového vypsání činnosti mohli konkrétně ukázat, co se ve vojenských zátíších dělá a co všechno se tam nedělá. Během své, abych tak řekl inspekční cesty, jsem měl příležitost zkonstatovat, že se ve jmenované instituci nezměnilo nic od té doby, co jsem tam chodil jako frekventant důstojnické školy a aspirant u pluku. Tehdy nestálo za to zmiňovat se o nich, dnes také ne. Pan major stručně charakterizuje vojenská zátíší: »Jsou to krátce instituce podobné Ymce, které mají hlavně v době mimo zaměstnání pečovat o kulturní život vojáků, poskytovat jim příjemné prostředí, aby se mohli ušlechtilě bavit a tak je chránit od špatné společnosti«. Jak krásný to úkol! vzdychnete nad těmito řádky. Škoda jen, že je to sen, který se nevyplní, dokud v naší armádě nezavládne od základu jiný vzduch, který bude dán především jinou »mravní výchovou«. Přál bych si ze srdce, aby jednou místo nějaké komise, o níž se již předem ví a pro níž se už nějaká ta osvěta aranžuje, navštívil řekněme ministr Národní Obrany incognito několik posádek a aby shlédl na vlastní oči, bez brejlí všelijakého mámení, co je to ve skutečnosti ta mravní výchova vojska, o níž se tolik mluví, a je-li její výsledek alespoň zdaleka úměrný oněm pěti milionům korun, které jsou vyhrazeny činnosti tří set vojenských zátíší. Nevím, chtěl-li by pan major dělat panu ministroví pobočníka při takto ideálně uspořádané inspekční cestě, na níž by žádný vzletný proslov a ověnění sálu nezakreslovaly pravý stav věcí. Bylo by odvážlivé tvrdit, že zahálčí všechna vojenská zátíší se svými knihovnami, čítárnami, klubovny, kinematografy, divadly, hřišti, radiostanicemi, sportovním náčiním, hudebními a pěveckými kroužky, kuželníky a pod. Ale jako o celku platí o vojenských zátíších po stránce kulturní a o mravní výchově vůbec, že nejsou zahrnuta do nějakého celkového plánu. Jsou ponechána více méně sama sobě. Kde se nenajde dobrý důstojník, který je zatížen snahou zpříjemnit a prohloubit vojákům život v kasárnách a literu předpisu proměnit v tělo skutečnosti, jsou vojáci odkázáni na to, aby slyšeli, že mají být mravní, aby četli všelijaké sentence, přibité na stěnách světnic a chodeb. Místo boje proti alkoholu prodává se v zátíších pivo a celá pohlavní výchova se omezuje na to, že na záchodě visí skříňka s profylaxií, které nikdo nepoužije.

Novější organisaci funkce osvětářů jsem neznal. Omlouvám se tedy panu majorovi pro tvrzení, že na

místec i osvětářů se důstojníci udržují lokty. Znal jsem takové důstojníky. Uměli jedinou věc: předstírat, že rozumějí osvětové činnosti ve vojsku. Byli podobní většině našich profesorů na střední škole, kteří se domnívali být pedagogy na základě složení státních zkoušek. Na tomto předstírání budovali důstojníci, které jsem líčil, svou kariéru. Dnes je to tedy nevděčné povolání, ubírající spoustu času. Klade-li se však na morální výchovu taková váha, proč nejsou v každé posádce systemisována aspoň dvě místa důstojnická pro osvětáře? Což není v každé posádce řada důstojníků, kteří marně hledají nějaké zaměstnání? Pane majore, to sice nesouvisí přímo s osvětou, ale je trapno vzpomenout, co lidé od nejvyšších k nejnižším se v kasárnách fláká zbůhdarma a jak by se mohli všichni stát produktivními, jak by se všichni mohli zapřáhnout do spolupráce na jednom díle, při němž účast by byla radostí a ulevování hanbou, docela obráceně, než jak je to nyní.

Že aspiranti, zaměstnaní při kulturní práci, nedosahují pronikavého výsledku, chápu nejen pro nárok na volný čas, ale také pro nepřipravenost k podobnému úkolu, jak ji výstižně major Teringl líčí. Vždyť k lidovýchovné práci je v civilu vedl málokdo a na vojně po celých osm měsíců důstojnické školy vůbec nikdo. Vlastní přípravě na instruktory se věnuje ve zmíněných školách péče naprosto nedostatečná. Pokud jde o speciální složku osvětové výchovy, spočívala příprava u nás v tom, že nám jednou jistý důstojník populárně vykládal s doprovodem téměř neviditelných dia-positivů, že letadlo má motor, křídla, ocas a kormidla, jakož i že se máme stát členy M. L. L. Za druhé nám byla přednesena pětihodinová serie citátů z klasiků všech dob, najmě Garibaldiho. Jako vtip by se to sneslo. Zařazovat to pod záhlaví osvětové výchovy je však nedůstojné armády pokrokového státu.

Ke konci svého článku mluví pan major o složce vojenské kulturní práce, na kterou může příslušné oddělení ministerstva Národní Obrany být hrdo. Pan major je zkušený hráč a proto si nechal tento trumf až na konec. Nikdo mu jej nepřeje tak jako my, a vadí-li nám něco, je to fakt, že je takových trumfů málo: Na vojně se naučilo dosud číst a psát 20.000 negramotných. O té silné ruce, která se podle majora Teringla »ukázala při vyučování negramotných vojáků ku podivu nejsilnější metodou«, by se dalo ovšem mnoho mluvit.

Práci důstojníkovu nechceme nespravedlivě bagatelizovat, ani ji přehlížet nebo snižovat. Přes to musíme mluvit o velké teorii a malé praxi. Uznáváme s panem majorem, že prvním úkolem armády je technická příprava branců a že proto musí mít kulturní práce v armádě své meze. Ale zastáváme vášnivě názor, že nesmí být tak omezená ve špatném slova smyslu.

Optimismus jiného druhu vyznačuje druhý článek pod stejným titulem v témže čísle *Přítomnosti* (26. VII. 28). Jeho autorem je kapitán V. Kropáček. Ohražuje se proti mému »paušalisování«, k čemuž ho opravňuje přímé pozorování 2500 žáků škol pro výchovu záložních důstojníků. Považuje poměr studované mládeže k vojenské službě za falešný a vidí jeho příčinu v úpadku odpovědnosti. Etiketa fašle, kterou pan kapitán vlepuje na čelo inteligenta, by se dala nesnadno odůvodnit. Naznačený poměr se nám zdá naopak upřímný. Kdyby byl falešný, byl by kladný. Podle úsudku pana kapitána mají důstojnické školy práci

značně ztíženou tím, že musí doplňovat v mravním ohledu to, co střední škola nedala. Ale domnívat se něco podobného, znamená velký omyl. Důstojnické školy přece nedoplňují mravní výchovu inteligenta. Jděte, zastavte si náhodně deset aspirantů z různých důstojnických škol a zeptejte se jich, co jim tyto školy daly. Nestojím o úspěch, který sklídíte při sbírání odpovědí.

O něco dál se pan kapitán pozastavuje nad mým konstatováním, co se prozahálí času, s kterým by se v civilu hospodárně naložilo. »Jestliže ovšem resumé vojenské služby inteligenta vyzní: nuda, zahálka, válení po kavalcí, spaní, vyhýbání se práci, pak (inteligent) nepochopí ani toho nejzákladnějšího.« Zmocňuje se mne pocit, že by kapitán Kropáček měl svou výtku adresovat z velké části na někoho jiného, než na inteligenta: na ty, kteří jsou v prvé řadě zodpovědní za to, že bylo možno dojít na vojně k takovým nihilistickým a nirvanistickým koncům. Spoluvinu inteligentů jsem ve svých člancích podtrhl dost, dokonce tak, že Dr. Jaroslav Drábek označil můj portrét inteligenta na vojně za »přímo zdrcující«. Ale nenajdeme-li začátek klubička, budeme se neustále točit na jednom místě.

Běžná zkušenost pana kapitána, že kdo byl lenoch a špatné povahy na střední škole, zůstal jím i na vojně, nevyvrací naše tvrzení tolik zdůrazňované, že kdo byl pilný na střední nebo i vysoké škole, odvykl zpravidla na vojně práci a naučil se flákačství nebo aspoň nebezpečně povolil.

*

»Člověk, o kterém píše A. Marek, není žádným inteligentem,« zahajuje pan L. V. svou kursivu »Inteligent na vojně« v *Důstojnických Listech* (7. VI. 28). To je prý první a základní omyl, ze kterého vyplývá všechno další. »Tento člověk je zbabělý — neboť se nemůže smířit s myšlenkou, že by jednoho dne střílel do lidí.« Rozumíme-li dobře pisateli, domnívá se, že neexistuje zbabělý inteligent. Přijali bychom rádi za své toto lichotivé mínění, kdybychom na neštěstí nevěděli, že je-li nějaká vlastnost vyznačující inteligenta, není to právě statečnost. »Budiž; plivejte po něm, zamáčkňte ho třeba jako odporný hmyz, jen na něm nechtějte, aby se bránil. Také na něm nechtějte, aby šel k raportu a přímo požádal o ochranu svých práv.« Po přečtení takového temperamentního místa se vám vnucuje jediná otázka: kdo jsou tedy ti, kteří plní důstojnické záložní školy, když to nejsou inteligenti? Pan L. V. by sotva našel bez nesnázi odpověď na tuto neřečnickou otázku. Věc je tím komplikovanější, že slovo inteligent s hlediska pana L. V. není nadávkou. »Inteligent, i kdyby byl rok na Guyaně, v nejhorší francouzské trestanecké kolonii, vytěžil by řadu zkušeností, které by v životě mohl jistě pořádně uplatnit.« Patrně proti své vůli dotkl se v této větě pisatel bezděčné tragiky československé vojny: není totiž spor o tom, že by si inteligent přinesl z Guyany řadu zkušeností upotřebitelných v životě. Je však třeba představit si velmi houževnatého a inteligentního inteligenta, který by podobné zkušenosti nasbíral na československé vojně. Snad právě proto, že armáda není instituce tak vyhraněná jako trestanecká kolonie. Ale není ani jejím opakem. Je něčím na prostředku mezi trestaneckou kolonií a volným sdružením skautů.

Právě ta prostřednost inteligenta a každého tvora rozumného trápí. Říkal kamarád:

»Minulý měsíc utáhli vojnu jako na galejích. Za každou hloupost kasín^o (kasární vězení) a víko (vězení po vykonané službě). Byli jsme z toho blbí a nakonec nám to bylo jedno. Teď zas vůbec nic. Nemáme nic na práci. Ale musíme tady být. Když jsem prosil velitele roty, abych se směl jít vykoupat, nepustil mě. Tak to půjde až do příchodu nováčků. Kdyby bylo co dělat, neřeknu nic. Ale nedožralo by tě to takhle?«

Zkušenosti pana L. V. s inteligenty na vojně jsou jiné: »Jeden frekventant důstojnické školy se učil i v přestávkách angličtině a za dobu své služby naučil se docela plyně tomuto jazyku. Jiní se zajímali o literaturu, připravovali se ke zkouškám na vysokých školách a zajímali se o hudbu...« Jsou atleti, kteří dokázali připravit se na vojně i k vysokoškolským zkouškám, ale to je výkon nadprůměrný a tedy výjimka, která potvrzuje pravidlo. Nejde o nedostatek času: toho bývá v důstojnické škole a později i u pluku víc než dost. Jde o farizejské předstírání, že je stále co dělat. Neznám instituci, ve které se o práci tolik jen mluví a lže, jako v armádě. V žádné jiné instituci by nebylo možno tak plně a beztrestně obcházet předpisy, plýtvat časem, penězi, lidmi, energií, materiálem. Stěží byste našli instituci, ve které byste byli bezbrannější proti libovůli, náladě, náhodě. A má-li z toho někdo něco, není to nikdy muštvost.

V Ě D A A P R Á C E

Dr. Jaroslav Hůlka (New York):

Podivnosti v americké medicíně.

II.

Stát Kansas je právě v srdci Spojených států. Vedle kukuřice, pšenice a methodistů je význačný tím, že jest kolébkou osteopatie. Její zakladatel, Andrew Still, říká, že osteopatie je »systém léčby bez léků, dle něhož jsou všechny části lidského mechanismu upravovány rukama do správných mechanických poměrů.«

Andrew Still přestal chodit záhy do obecné školy, protože se nepohodl s učitelem. Když dospěl, stal se »doktorem« mezi kansaskými Indiány. Pouštěl jim totiž žilou. Jednoho dne objevil na indiánském hřbitově skutečnou lidskou kostru. Byl to pro něho nejen objev, ale i zjevení »božské architektury«. Zejména došlo ho důmyslné sestavení páteře s postranními otvory pro nervy a — jak se mylně domníval — též pro cévy. Indiánova kostra nebyla ovšem zdrátovaná, a obratle se různě sesouvaly. Hle, pomyslně si Still, přimáčkne-li sesunutý obratel nerv a cévu pod ním vycházející: zdaž to nezpůsobí poruchu v lidském mechanismu? A ihned zase zdvihá mysl k Bohu: Jistě že Stvořitel, jenž sestrojil lidské tělo tak důmyslně, neuložil prostředky k jeho nápravě mimo tělo, ale nechal je v těle samém. Podle Stilla neskryl tedy Stvořitel opravné prostředky v přírodě, jak myslil Hahneman, zakladatel homeopatie, ale udělal lidský mechanismus tak dokonalý, že stačí ho jen srovnat, je-li pokřivený, a vše je zase v pořádku.

To je ovšem výtečné zjednodušení celé medicínské vědy, tím výtečnější, že tak dobře odpovídá dvěma polům amerického myšlení: je v něm Bůh a stroj, a celá theorie je zrovna dělána pro nynější americký mozek, jehož zájem se od všedních věcí života soustřeďuje na automobil a kostel.

Za svůj úspěch v praxi vděčí Still tomuto případu: Ve městě Macon, Misuri, viděl na ulici matku s hochem, který měl tak velký průjem, že jeho stopy zanechávaly pěšinku po dlažbě. Nabídl matce pomoc. Shledal, že v krční části byla páteř volná a pohyblivá, v bederní části pevná, uznal, že je to příčina průjmu, zmasíroval hochovi páteř, a druhý den průjem zmizel. Věc se rozkřikla a Andrew Still byl slavný doktor. Pacientům říkal, že Bůh uzdravuje, on sám že jen upravuje a že Bůh neuzdravuje žádným opiem nebo kořalkou. Že to Bůh (za pomoci Stillovy) dovede bez léků.

Lékaři ve městě Macon prý ze žárlivosti podřývali pověst Stillovu. Ale na město Macon žárlilo sousední město Kirksville, a to poskytl Stillovi útulku a ochrany. Z vděčnosti a z dobrých příjmů založil tam Andrew Still roku 1894 »American School of Osteopathy«, dodnes semeniště amerických osteopatů.

Andrew Still studoval později medicínskou literaturu. Ne však proto, aby poznal fakta a zavrhl systém, nýbrž proto, aby fakta do systému vtěštnal. Svoje původní, primitivní pojetí páteře a jejího vlivu na nervy a cévy časem rozšiřuje:

»Osteopatie neznamená léčení kostí, nebo kostních nemocí; v pojmu je zahrnuto nejen posunutí kostí, ale i porušené uspořádání vazů, šlach, cev svalů, nervů, nebo kterékoli jiné tkáně.«

A jinde:

»Užíváme kostí jako opěrných bodů a pák k přivedení odchylek k pravidelným poměrům, aby souladné výkony útrobu celého těla projevovaly dokonalost, neboli onen stav, který jest znám jako »dobré zdraví.«

To by znělo konečně dost rozumně, kdyby se osteopati zabývali jen skutečnými mechanickými poruchami kloubů, kostí, šlach a vazů. Ale tak tomu není. Pro osteopata jest každá nemoc způsobena nějakým posunutím, nějakou mechanickou poruchou:

»Předpokládá se, že, pokud každý orgán dostává své normální množství krve, lymfy, nervové síly nebo jiné životní tekutiny, a pokud jsou dostatečně odváděny odpadky látkové výměny, musí nutně a logicky následovat zdraví. Kdykoli však orgán špatně pracuje, jest to přímý důkaz nějakého ucpání v přírodních nebo odvodních silách. Útvary, které působí takové ucpání, mohou být kterékoli tělesné tkáně, ale shledáváme, že jsou to hlavně vymknuté kosti, stažené svaly a namožené nebo přerostlé vazy nebo vazivová tkáň.«

Jinými slovy, každá nemoc je ucpání nebo posunutí. Bolavý zub, krátkozraké oko, zánět plic, průjem i zácpa mají v podstatě stejnou příčinu a také stejné léčení: masáž a »napravování«.

Jednu originalitu musíme Ondřeji Stillovi přiznati: stvořil Robota před Karlem Čapkem. Udělal ho ne chemickým procesem jako Dr. Gall, ale přímo z amerického člověka. Neboť americký člověk, pacient osteopatů, milerád věří, že je mechanismem — (ovšem s duší,

tu mu, prosím, neberte). Myslím, že není daleka doba, kdy osteopati budou přímo vykládat svým oběťm, že jsou »Roboti«. Neboť, jsou-li dnes v ostatním světě Roboti populární jen na jevišti, jsou již v Americe skutečné automaty, nesoucí slovo »Robot« jako svou obchodní značku a prodávající vše možné, známky, cigarety, tužky a žvýkačí gumu; dají zpět na vhozenou minci, řeknou »děkuji«, a volají reklamní heslo prodaného zboží. Jiný »Robot« přijímá telefonické rozkazy a pouští nebo uzavírá přítok městské vody. Dosáhne-li kulturní výše některého osteopata až k doslechu o Čapkově dramatu, dodá Československo americké osteopatii mohutnou obchodní vzpruhu. Neboť Američan bude se cítiti velmi polichocen, nazve-li ho osteopat »Robotem«. A osteopat stoupne ve vážnosti a oblíbě.

Osteopat sídlí v rušných ulicích zámožných čtvrtí. Neboť k jeho prospěchu není ani v Americe zámožnost nijak závislá na inteligenci. Miluje klientelu spíše přelétavou než stálou. Mezi cizinci a přistěhovalci neloví. Ti jsou nedůvěřiví a nemají ještě dost zmechanisované mozky. Zhusta mívá ještě jedno zaměstnání: vyučuje boxu, prodává domy, káže v kostele nebo aspoň učí náboženství v nedělní škole. Na rozdíl od svého syna cheiropaktika bývá uhlazený, příjemný a vypadá profesionálně.

Osteopatické školy nevyžadují od svých žáků velkého předběžného vzdělání. Bývala to obecná škola, nyní žádají školu střední, — která dosahuje v Americe asi úrovně naší čtvrté měšťanky, — u některých lepších škol i naší sexty. Kurs býval jedno- nebo dvouletý. Nyní tří- i čtyřletý. Kandidátům osteopatie dostává se zjednodušeného medicínského vzdělání bez nemocniční zkušenosti, chemie, bakteriologie, farmakologie. Za to však studují »osteopatickou filosofii«. Státní zkoušky — písemné, jako všechny lékařské státní zkoušky skládají před osteopatickou státní komisí. Jen v některých státech před lékařskou státní komisí, ale tu jsou osvobození od farmakologie po případě i chemie, bakteriologie a pod. V poslední době se silně modernisují: vnikají do výnosných oborů, chirurgie a porodnictví. Dělalí porodnické i plastické operace, odstraňují mandle a nosní překážky ne masáží, ale nožem. Továrny elektromedicínských přístrojů mají v nich vděčné odběratele. Abrams se svým podvodným »oscik klastem« našel u nich své ochránce a stal se jejich idolem. Mají svoje sdružení k vykonávání politického vlivu a svůj žurnál.

Dle našeho názvosloví jsou to felčáři, kteří bez přiměřeného vzdělání kurýrují každého, kdo je ochoten věřiti, že je robotem. Dnešní doby je osteopatie jednou z nejotevřenějších zadních branek, kterou se dá v Americe vniknouti bez námahy a studia do lékařské praxe. Osteopatů je nyní ve Spojených státech přes sedm tisíc a jejich rozmnožení dá se ještě očekávati.

*

Jdete-li v americkém městě po hlavní obchodní třídě, setkáte se jistě se světelným návěstím, zdaleka viditelným: CHEIROPRACTIC. Pod ním je vlastní firma: Dr. Ten a Ten, Palmer Graduate. Ordinace sama je umístěna v prvním poschodí nad uzenářským, hokynářským neb jiným obchodem. Část pouličního výkladu je vyhrazena panu »doktorovi«. Bývá v něm skutečná zdrátovaná lidská páteř nebo její vyobrazení. Nejčastěji je to vyobrazení průřezu lidského těla, prá-

vě v prostřední čáře, mezi pravou a levou polovinou. Od páteře jsou vyznačeny mohutné nervy k jednotlivým orgánům. Elektrickým zařízením osvětlují se postupně jednotlivé úseky páteře spolu s příslušnými orgány, uvázanými na zmíněných nervech.

Ale nemusíte chodit právě po hlavní třídě, abyste se o cheiropaktikovi dověděli. Jeho inserát je v místních novinách, jeho úspěchy v léčbě jsou opatrně a bez udání jmen vytrubovány v placených člancích. Nejméně jednou do týdne dostanete přednášku o cheiropaktické filosofii nebo o cheiropaktickém léčení v radiovém programu. Protože však přednášek v radiu nikdo neposlouchá, jsou prošpikovány věty o cheiropaktice pravým americkým jazzem. Aby bylo ještě větší zajištění posluchačstva, vytrubuje tento oddíl radiového programu velký megafon hudebního závodu na rušné třídě. Spoléhá zřejmě na tlusté nervy svého posluchačstva.

Kdož by nechtěl seznámiti se s cheiropaktikem? Je to muž ne vždy důvěryhodného zevnějšku, ale za to naprosto neodolatelný. Jeho ucho bývá rozřepené a nos rozplácly, prozrazující jeho původní boxerské povolání. Jeho výmluvnost je nezastavitelná, byl-li před tím pozemkovým agentem. Jeho úslužnost je vzorná a gesta svůdná, postoupil-li z povolání holičského. Jeho oko je jiskrné a obratnost zázračná, býval-li cirkusovým žonglérem. Jeho tvář je dobrácká, s nevinností Kristovou, nemohl-li dříve v Americe nikudy nikam.

Z několika otázek a z vaší řeči vyzví rychle, přicházíte-li k němu s předběžnými vědomostmi o výtečnosti cheiropaktické léčby, získanými z denního tisku, či máte-li ho prostě za obyčejného doktora, nebo dokonce za pouhého maséra. Vyhoví vám v každém případě. Máte-li ho za maséra, k němuž přicházíte, aby vám rozešel revma v zádech, zmasíruje vás skromně a důkladně, ale neopomine podotknout, že máte vymknuté ty a ty obratle, a že bude masáž nutno opakovat tolikrát a tolikrát, aby se obratle udržely na místě. Přijde-li k němu neimprovaný pacient, s vnitřním nebo jakýmkoli jiným neduhem, nepřivede ho to nijak z konceptu. Pacienti přicházejí k doktorovi zpravidla již s pevnou představou o tom, co jim schází. Bolí je ledviny, mají zatvrdlá játra, mají nastuzeninu v koleně nebo vodu v uchu. Praktický lékař musí je teprve informovat, že se jedná o zánět pohrudnice, zácpu, vlekly zánět mandlí nebo vosk ve zvukovodu. Ne však cheiropaktik. Nechá v platnosti pacientovu vlastní diagnosu, za to však ukáže — po přejetí páteře prsty, — barevný obrázek lidského těla staženého z kůže, s útroby, visícími na tlustých nervech a s číslovanými obratly. A vykládá: Hřídlel na automobilu hýbá celým vozem. Stisknete-li ho brzdou, kolo se netočí. Nervy dodávají hnací sílu všem orgánům těla. Stisknete-li nerv, útroba nedostává životní sílu a nefunguje. Tolikátý a tolikátý váš obratel je vymknutý a stiskl tento a tento nerv. A tak dále.

Přijde-li pacient, vychovaný již propagandou, práce je usnadněnější. Cheiropaktik ho hodí s profesionální zručností na masírovací stůl, přejede páteř prsty, hvízdne si, řekne hlasitě čísla, spojená s učeným, ale špatně vysloveným jménem (druhý a třetí cervikální, pátý a šestý thorakální a pod.), se zarmoucenou tváří vsugeruje nemocnému, že jeho případ je vážný a těžký, že bude vyžadovat osmnáct masáží, a již ho hnete, pěstmi bouchá, kroutí mu hlavou a nohama, až to v zádech lupne, načež prohlásí, že obratel zaskočil, a dá

si zaplatiti za osmnáct masáží předem. Při příštích návštěvách se procedura opakuje a pacient je baven v žargonu nízkého typu holičskými methodami. Má-li kdo dosti houževnatosti a snese doktorovu angličtinu a hnětení bez zhoršení své nemoci, dostane po osmnácti ošetřeních nabídku na další předplatné.

POVOLÁNÍ A ZÁLIBY

Cesta k championátu.

Gene Tunney, světový champion boxu všech kategorií, opouští nyní definitivně svět kožených ran. Odchází, dosáhnuv zenitu své slávy. Odchází v plné síle a svěžesti. Odchází neporažen. Snad právě proto odchází, že nemá soupeře, který by ho mohl ohrozit. Nechce čekat. Je ještě příliš mlád na to, aby vedl pohodlný život milionáře. Chce obrátit svoji sílu duševní i fysickou na jiné pole působnosti.

James Joseph Tunney, v rohovnickém světě zvaný »Gene«, narodil se roku 1898. V mládí nebyl žádným silákem a nikdy jím ani nehodlal být. Byl průměrným městským dítětem. V championa vyspěl jen díky dokonalému způsobu života a svědomitému trainingu.

V jeho rodišti bylo množství klubů, jako na příklad »smečka chrtů«, zabývajících se také trochu tělesnou výchovou. Tyto kluby konaly pravidelné nedělní vycházky za město. Houf městských dětí, mezi nimi i Tunney, je vždy následoval. Členové těchto klubů se vždy za městem usadili v nějakém stinném místě a dali se do popíjení piva. Mnohdy se někteří z nich vzájemně utkali v pěstním zápase. Snad to bylo ze sportovního nadšení, snad to bylo způsobeno vlivem alkoholu. Někteří chlupci napodobovali pak po nich pěstní boj. Tunney prý tehdy nikdy k boxování neměl ani nejmenší chuti. Plaval a běhal s velikou oblibou. Když byl Tunney star čtrnáct let, odvedl ho otec do kanceláře loďní agentury L. W. Hildumovy v Savannah. Otec představil jej panu Hildumovi asi těmito slovy: »Je již příliš velký klacek, než aby nic nedělal, pravděpodobně k něčemu jinému bude ještě dosti hloupý. Prosím však přece, kdybyste mu zde mohli na zkoušku najít nějaké místo.« Tunney byl tedy přijat a začal s týdenním platem 5 dolarů. V poledních přestávkách počal spolu s ostatními zaměstnanci podniku provozovat různé sporty, mezi nimi i boxing. V boji pracoval většinou defenzivním způsobem, přecházeje jen velmi zřídka k útoku.

Až do této doby nikdy Tunney nezapadlo, že by mohl někdy veřejně boxovat, anebo dokonce určit si tento sport za svoje životní zaměstnání. Když byl k tomu později celou řadou lidí nabádán, neodmítl, ale také hned nepřivolil. Rozhodl se více co nejdokonaleji rozvážit. Z boxerů byl jeho ideálem James J. Corbett, který jasně ukázal, že k tomu, aby se člověk mohl stát championem boxu, není zapotřebí jen hrubé síly. Ukázal cenu inteligence. Corbett byl obnovitelem a nejdokonalejším představitelem starého umění rohovnického. O Tunneyovi možno říci, že je tvůrcem a zároveň nejdokonalejším reprezentantem novodobého umění rohovnického.

Svoji dráhu rohovnickou si Tunney nejprve velmi plánovitě rozvrhl. Věděl, že to bude cesta trnitá, že bude se musit velmi mnoho učit a velmi mnoho vytrpět. Z bedlivého pozorování a theoretického studia boxu poznal, že nesmí se spokojit tím, aby to dotáhl na divokého, jen tvrdě, ale nejistě bijícího bo-

xera. Chtěl být hned od počátku něčím lepším. Chtěl svému boxingu dát hned od počátku pevnou základnu vědeckou. Chtěl se v prvé řadě stát technikem, majícím možnost každého soupeře ocenit a přivést do takové situace, aby mu byl nejméně nebezpečným. Věděl, že duševní kvality, bystrý postřeh, přehled situace a zachování chladnokrevnosti v každém případě jsou v boji mnohem cennější než hrubá, nespoutaná a rozumem nevedená síla. Ustavičně dbal stejnou měrou na svoje tělesné zdokonalení, jako na vzdělání duševní. Studoval pečlivě všechnu rohovnickou literaturu své doby. Bylo mu jasné, že si musí najít svůj vlastní styl a k tomu se propracovávat vlastním trainingovým systémem. Věděl, že lidé jsou příliš rozdílní, aby se na každého hodil jednotný předepsaný trainingový systém. Upravil si také podle svého rozumu a potřeby životosprávu. Vedle boxu provozoval hned od počátku i ostatní sporty, běhání, plavání, veslaření, golf a jiné, vycházeje z té zásady, že intenzivní provozování jen jednoho sportu vede k jednostrannosti.

Často se píše, že Tunney naučil se rohování teprve za svého pobytu ve Francii. To není pravda. Než Tunney vstoupil dobrovolně do vojska a odjel do Francie, měl za sebou veřejných pět zápasů. V patnácti letech vybojoval své první utkání a to s velmi dobrým rohovníkem lehké váhy Willie Greenem. Bylo to u příležitosti jedné benefiční slavnosti v jejich městské čtvrti. Tunney na toto své první utkání vzpomíná s velikou hrůzou. Nikdy v životě před tím ani potom neviděl prý takové množství rukavic, jaké mu za ten večer létalo do obličeje a na žaludek. Krátce Tunney dostal v tomto prvním matchi tak dokonalý výprask, že na něj ještě dnes nemůže zapomenouti. Po matchi prý měl dojem jakoby bylo jeho tělo přivalem ran vyválcováno na plátek? Ale na zem nešel za celý match. Po této první lekci, rozhodl se Tunney přistoupit k opravdovému trainingu, studovat svoje chyby. Pak se chtěl znovu utkat s Willie Greenem. Počal věnovat pozornost práci nohou a pohyblivosti. Když tak pracoval několik týdnů, rozhodl se při nejbližší benefici zkusit znovu své štěstí s Greenem. Ale ani tentokrát nedopadlo to o nic lépe. Green dal mu opět dokonalou lekci. Nebyla prý sice tak hlasitá, jako prvá, ale přece měl Tunney hodně dlouhou stopy na celém těle. Ale to ho neodradilo. Utkal se s Greenem později ještě dvakrát. Ve čtvrtém utkání dosáhl již nerozhodného výsledku. Jeho přátelé byli přímo nadšeni. Tunney měl však jedinou touhu a to utkat se s Greenem po páté a již to vyhrát. To se mu také podařilo. Green po své porážce se na Tunneye nikterak nezlobil; přišel naopak k němu a radil mu, aby v boxu pokračoval, že to může velmi daleko dotáhnout. Počal s ním pak pravidelně trainovat a pomáhat mu radami. Po boji s Greenem přišel k Tunneyovi manager Bill Jacobs a přemlouval ho, aby se stal profesionálem. Snažil se mu postavit kariéru profesionálního rohovníka do nejkrásnějšího světla. Tunney však nechtěl o tom ani slyšet. Po dalším naléhání prohlásil posléze, že si věc rozmyslí. Ale nemohl tak učiniti, poněvadž Amerika vstoupila zatím do války a Tunney rukoval k námořnictvu. Za nedlouho byl již ve vojenském táboře ve Francii. Tam měl velkou příležitost k provozování rohování, jemuž přicházel stále více na chuť. Měl se zde také možnost ledačemus přiučiti. Američtí důstojníci pečovali o to, aby vojáci měli možnost provozovat pokud možno nejvíce sportu, aby byli stále v dokonalé fysické kondici i v náladě. To bylo hlavně zásadou známého generála Pershinga, na jehož počest byly pak uspořádány po skončení války velké vojenské, mezispojenecké hry. Tunney zde boxoval velmi mnoho a stal se záhy předmětem pozornosti. Velmi záhy porazil všechny soupeře, kteří mu zde byli postaveni rozhodným způsobem a stal se tak mistrem těžké váhy v armádě. Tehdy

již také počal uvažovati o tom, že by se mohl státi boxerem z povolání. Pokračoval stále v trainingu, udržuje ocelovou zivotosprávu i po skončení války, kdy se všichni vojáci jali radostně a nezřízeně oslavovati vítězství. Tunneye však nelákaly pařížské radovánky a rozkoše. Nechtěl ztratiti svoje chance v nepravdělném způsobu života. Žil tedy až do svého odjezdu do Ameriky jako asketa.

Po návratu do Ameriky se svěřil do rukou managera Andy Crowleye. Jedinou starost prý mu dělaly jeho ruce, které byly jemné a křehké. Měl o ně velikou obavu, poněvadž věděl, že jejich dokonalý stav je pro boxera pokladem a podmínkou úspěchu. Věděl, že si je rohovník musí chrániti s takovou pečlivostí, jako zpěvák svoje hrdlo. Když odcházel definitivně z vojny s titulem vojenského championa, pravil mu instruktor tělesné výchovy Danny Dunn: »Vytkni si za cíl dosažení světového championátu v boxu! Dosáhneš jistě cíle! Musíš však vésti dokonalý život a stýkati se jen s pořádnými lidmi! Měj svůj cíl stále pevně před očima. Jednoho dne budou se pak muset před tebou všichni skloniti!«

Po odchodu od vojska v roce 1919 potuloval se Tunney s počátku po novo-yorských ulicích, hledaje marně nějaké zaměstnání, stejně jako ostatní vojáci. Měl prázdné kapsy a veliký hlad. Po dlouhém hledání poznal, že v Novém-Yorku není možno žádnou práci sehnat. A tehdy posléze v něm zvítězila myšlenka, aby se pokusil vydělati si peníze a živobytí svými pěstmi. Vzpomněl si, že již v Paříži dostal za match 100 franků. Domníval se, že by se snad dalo něco vydělati z jeho titulu championa americké vojenské expedice. To se mu také podařilo. Hned v lednu roku 1920 dostal match s Dan O'Dowdem, který skončil po osmi kolech nerozhodně. Brzy nato následovaly další boje. Ve všech Tunney zvítězil. V osmi dokonce knock-out. To byl dobrý začátek. Tunney byl jím velmi povzbuzen. Dodržoval přímo s neuvěřitelnou pravidelností svoji zivotosprávu. Takovým zůstal během celé své kariery. Říkal: »Domnívá-li se některý rohovník anebo kterýkoliv jiný sportovec, že mu prospívá rozmařilý život s radovánkami, ženami a vínem, pak ať v něm jen pokračuje. Brzy pozná svůj veliký omyl. Já jsem však přesvědčen, že nikdo nemůže dosáhnouti ve sportu vrcholu dokonalosti, vede-li kabaretní život. Takový život je proti přírodním zákonům a vymstí se velmi brzy.« Tunney dále vypráví, že jeho rodiče byli s počátku velmi proti tomu, aby si vydělával chléb pěstmi. Měli veliký strach, aby mu někdo něco neudělal. »Dobří lidé«, říká Tunney, »nevěděli, že tělesná bolest, které užívje člověk v ringu v tak velikém množství, na mne vůbec nepůsobí. Má naopak na mne podobný povzbudivý účinek, jako na někoho cocktail: vyvolává ještě větší chuť. Bylo mi podobně jako Stanley Ketchelovi, který říkal, že nejlépe boxuje právě tehdy, když krvácí hodně z nosu.«

Rok 1921 přinesl Tunneyovi zase celou řadu velmi cenných úspěchů. Jednou dosáhl dokonce za sebou jedenáct vítězství knock-out. Ovšem jeho tehdejší soupeřové nebyli žádné veličiny. Matche následovaly velmi rychle za sebou a proto Tunney počal velmi brzy pocífovati následky. Jeho ruce, přesto že již velmi značně zesílily a zpevněly, byly přece jen ještě na takovou námahu křehké. Počaly bolet i za nedlouhou nemohl jimi Tunney dobře udeřiti. Byl proto nucen na čas vysaditi a odebrati se na odpočinek na venek. Tam žil ve volné přírodě, v lesích, udržuje se ve formě venkovskou prací a pochody. Když se po půl roce zase vrátil do ringu, byly jeho ruce již jako z ocele. Za jeho nepřítomnosti se pomalu přestalo s ním již počítati. Byl však přece ještě v poslední chvíli sveden se Soldier Jonesem pro předzápas před historickým bojem Dempseye s Carpentierem. Jeho utkání s Jonesem bylo také jedním z nejtrapnějších, které kdy Tunney za celou svoji kariéru vy-

bojoval. Tunney byl sice po svém venkovském pobytu v největší síle, ale jinak byl příliš tlustý. Na shoení váhy nebylo již času. Podařilo se mu Jonesa poraziti v osmém kole knock out, ale po boji, který byl hrozně pomalý a který měl do opravdového umění rohovnického, který si Tunney vytkl za cíl, velmi daleko. Není divu, že bylo pak možno čísti v novinách »Gene Tunney, champion těžké váhy v americkém vojsku a před časem velmi slibně započavší rohovník, porazil Jonesa rozhodným způsobem v osmém kole. Toto utkání bylo jeho novým objevením v ringu po delší době. Doufáme, že bylo také zároveň i posledním. Tento, tak slibně započavší boxer, ztratil za dobu své nečinnosti docela svoji formu.«

»Byl jsem touto kritikou a radou velmi málo potěšen« vypráví Tunney. »Věděl jsem, že kritika mého způsobu boje je spravedlivá, ale že je omylem tvrzení, že se již nehodím do ringu. Rozhodl jsem se, že to také dokážu. Přesto, že mi tito lidé na jedné straně radili, abych již zanechal boxu, snil jsem abych to v něm dotáhl jednou tak daleko, jako takový Dempsey, jehož jsem měl možnost obdivovati u příležitosti jeho velikého boje s Carpentierem. Věděl jsem, že Dempsey je velikým mužem a celým mužem a že jistě nikdy ve svém životě nepoznal, co je to polovičatost. Věděl jsem, že síla jeho vůle a jeho vytrvalost se rovnaly síle jeho krásných svalů.«

O tři týdny později byl již Tunney opět v ringu. Pracoval také již mnohem lépe. Další boje a vítězství následovaly. Posléze dostal match s výborným Eddie O'Harem, který již jako amater byl skvělým championem; později byl sparring partnerem Dempseyovým při jeho přípravě k matchi s Carpentierem. Byl skvělým technikem s bleskurychlou levičkou. Jeho listina vykazovala nepřetržitou serii úspěchů. Tunney ho po rozhořčeném boji porazil v šestém kole knock out. Toto vítězství bylo mu nejlepší legitimací k dalším bojům, které, ač byly vedeny s velmi dobrými soupeři, skončily pro Tunneye vítězně. Jeho postup byl nezadržitelný a přivedl ho až k championu Ameriky a dříve i světa v polotěžké váze, Battlingovi Lewinskému. K jejich boji došlo v lednu 1922, v Madison Square Garden před 15.000 diváky. Byl to boj stáří s mládím, a mládí, jako téměř vždy, zvítězilo. Tunney nemohl s počátku vůbec proniknouti uzavřeným krytem starého a zkušeného rohovníka. Teprve v dalším průběhu boje se mu to podařilo a to tak dokonalým způsobem, že ke konci boje byl Lewinský již docela vyčerpán. Tunney zvítězil jistě na body. Bylo mu vytýkáno, že šel do boje velmi opatrně a tím ztratil možnost zvítěziti knock outem. Tunney však proti tomu namítá, že není taktické, aby méně zkušený rohovník nasadil proti starému rutinérovi hned od počátku drtivé tempo, neboť se vydává velikému nebezpečí rychlé porážky. Zkušený boxer dovede vždy zasaditi svůj úder velmi rozhodným způsobem. Jeho účinek může býti tím rozhodnějším, že na počátku boje je krev ještě chladná, svaly a ostatní organismus ještě nerozpracován, takže jeho porucha je velmi snadná a rychlá. S lidským tělem je to jako s motorem. Ten také nemůže hned zabrati na plno. Myslíme, že každý boxer se má nejdříve hledět poněkud »rozehrát« a tak přijíti samovolně do tempa, v němž pak může mnohem snadněji a přirozeněji pokračovati«.

Ale Tunney neměl se dlouho těšiti z držení amerického championátu lehkotěžké váhy. Již v květnu musil ho obhajovati proti Harry Grebovi. A v tomto boji Tunney podlehl a titul ztratil. Byl to jediný boj jeho celé profesionální kariery, který prohrál. Harry Greb patřil k nejneúprosnějším rohovníkům všech dob. Byl nazýván pro svoji rychlou a divokou práci rukou »Větrný mlýn z Pittsburku«. Byl rohovníkem střední váhy, ale v té neměl soupeře a proto byl nucen hledati si tyto ve váze polotěžké až těžké. Jeho způsob boje byl velmi prudký. Boj, který svedl s Tunneyem byl snad jedním z nejtěžších

z celé jeho kariery. Rozhodně však byl nejtvrdějším ze všech dosavadních bojů Tunneyových. Hned v prvním kole přerazil mu Greb, snad hlavou, nosní kost, takže Tunney počal silně krvácti. Po celých patnáct kol zpracovával Greb jeho obličej velmi svědomitě. Po patnácti kolech byl pak prohlášen novým championem Ameriky lehkotěžké váhy. Tunney musil odejti načas na venek, aby tam léčil svůj rozbitý nos. Z tohoto utkání se však mnoho věcí přiučil. Během svého zotavovacího pobytu se pevně rozhodl utkat se s Grebem ještě jednou a vzít mu titul zpět.

Po návratu z venkova následovalo utkání s Charlie Weinertem, které skončilo nerozhodně. Weinert bojoval velmi nečistě a Tunney se příliš spoléhal na svůj levý hook, kterým chtěl svého soupeře porazit. Ale Weinert byl velmi rychlý a vždy jej předešel švoji pravičkou. Tunney byl s výsledkem a hlavně se způsobem svého boje velmi nespokojen. Poznal, že jeho levý hook je ještě velmi pomalý a že byl proti Weinertově pravičce neškodný. Rozhodl se tedy, že mu věnuje hlavní pozornost. Ráno, v poledne i večer vysílal nespočetné levé hooky do pytle a proti imaginárnímu soupeři. Při běhu, při procházce stále provozoval stínový boxing a útočil levým hookem jako posedlý. V trainingu pak cvičil tento úder na míči, hrušce i pytli, stejně pilně jako na svých spolupartneřích. Raději zkrátil o něco svoje ranní cvičení, jen aby získal dosti času pro training hooků. Brzy se výsledek dostavil. Dostal do své levičky tak rychlý a účinný úder, že snad ani pravičkou nedovedl takový zasadit. Velmi brzy přinesl mu tento houževnatý training ovoce. Po několika měsících utkal se s Weinertem znovu a uspal ho v pátém kole právě levým hookem do brady.

Zatím se stal Tunneyovým managerem známý rohovnický odborník Billy Gibson. Gibson počal hned vyjednávatí Tunneyovi odvetný zápas s Harry Grebem. Mezitím Tunney nastoupil k několika matchům, které mu byly výborným trainingem na nový veliký boj s »Větrným mlýnem z Pittsburku«. Porazil mezi jinými i známého kanadského obra, Jack Renaulta, který byl počítán ke kandidátům světového championa těžké váhy. Match s Grebem byl sjednán na polovici února 1923. Konal se v Madison Square Garden. Tunney musil před tím v trainingu velmi mnoho shazovat, aby nastoupil přesně s předepsanou vahou, neboť šlo o championát. Tunney šel do boje s přesně vypracovaným plánem, který se mu podařilo přesně dodržet. Tunneyova levička, jejímž zdokonalením věnoval tak velikou péči, měla na jeho vítězství hlavní podíl. Greb nemohl ho v tomto boji přivést ani jednou z konceptu. Nakonec byl sám přiveden Tunneyovou taktikou a klidem z rovnováhy a velmi jistě poražen na body. Tunney byl spokojen, ale zabýval se již novými plány. Zatoužil po titulu championa těžké váhy, který držel Dempsey. Jednoho dne přišel k němu Gibson a pravil mu: »Vítězstvím nad Grebem jsi dokázal, že jsi třídou. Svým vítězstvím nad ním nedosáhl jsi však ještě ani zdaleka vrcholu. Musíš jíti výše. Musíš přibrat i deset liber, abys se mohl utkat s Jackem Dempseyem a porazit ho, což se ti jistě podaří. Titul championa těžké váhy musí být nyní tvým cílem«.

A Tunney počal tedy přibírat na váze a při tom trainovat se zvýšeným úsilím. Přibírání na váze nesmělo být na újmu pružnosti a pohyblivosti. Tvrdý training a ustavičná námaha porouchaly Tunneyovi opět poněkud jeho ruce a tak nastupoval do boje s Jack Delaneyem, který mu zatím Gibson sjednal, jen s velikým sebezapřením. Jeho štěstím bylo, že ani Delaney neměl ruce zrovna v pořádku. Oba se během boje tedy více na sebe bojovně tvářili, než opravdu bojovali.

Zápas skončil nerozhodně. Obecnostvo s ním nebylo příliš spokojeno. Když Tunney se převlékal v šatně, přišel k němu Benny Leonard, tehdejší champion světa lehké váhy, a pravil

mu: »Nikdy jsem ve svém životě neviděl lepší stínový boxing, než jaký jste vy dnes večer předváděli«.

Po tomto utkání byl nucen Tunney opět zanechat na několik měsíců rohování, aby si rozbité klouby odpočinuly. Hned po svém návratu se pak utkal s Harry Grebem po třetí. Bylo to v prosinci 1923. Greb snažil se v tomto boji vydati ze sebe to nejlepší, aby dostal zpět titul. Tunney zůstal po patnácti kolech velmi ostrého a rychlého boje vítězem na body. Ani v tomto utkání nemohl ještě dokonale používatí svých pěstí a proto se musil omezit většinou na údery na měkká místa, hlavně na tělo. Ale i tato masáž těla stačila, aby Grebem oťásla a Tunneyovi přinesla vítězství. Všeobecné mínění po utkání bylo, že Tunney je sice výborný taktik a technik, ale že není žádný bojovník, hlavně ne útočník. Říkalo se také všeobecně, že proti Dempseyovi by neměl mnoho šancí. Ale přes to se již počalo s možností tohoto utkání počítatí.

Zatím přišel rok 1924 a s ním nový veliký boj Tunneyův, boj s italským championem Evropy Erminiem Spallou, Spalla do byl před tím titulu championa spojeneckých vojsk. V Evropě se o jeho kvalitách velmi mnoho mluvilo a proto byla Amerika na něho velmi zvědavá. Tato zvědavost pak vzrostla ještě více, když se rozšířila zpráva, že Spalla byl by málem v Jižní Americe porazil Firpu. Aby se tak nestalo, byl z opatrnosti tamními soudci diskvalifikován. Byl po celou dobu boje v převaze a podařilo se mu dokonce srazit Firpu během boje dvakrát k zemi. Match Spolly s Tunneyem byl velmi čteně navštěven. Spalla, který měl před bojem velmi mnoho sebedůvěry, ukázal velmi málo. Boj byl zastaven soudcem Ed Purdym v sedmém kole pro čteně Spallovu fouly.

Hned nato měl podstoupit Tunney druhý veliký boj, a to s Carpentierem. Tunney tehdy vážil 167 liber. Poněvadž match se měl konatí v polotěžké limitě, byl Tunney nucen během měsíce shazovatí čtyři kilogramy. Čtyři kilogramy není mnoho, není-li člověk v trainingu anebo počíná-li s ním teprve. Ale pro člověka, který je již v plném trainingu a v nejdokonalejší tělesné kondici, je to téměř nemožnost. Ale být to musilo a tak Tunney se počal tedy ze všech sil potítí. Dělal vše možné, aby měl předepsanou váhu. Carpentiera samého se nebál. Věděl, že je slabý na žaludek a že nedovede bojovatí na blízkost. Ale den boje se blížil a Tunney měl stále ještě příliš velkou váhu. Nadešel poslední den před matchem, který je vždy vyhrazen absolutnímu odpočinku. Ale Tunney měl stále ještě o dvě libry více a nezbylo nic jiného, než se jich zbavit. Musil na sebe ještě navléci sweatry a vydati se na několikakilometrový běh, aby ještě něco váhy vypotil. Po návratu musil pak ještě několik kol boxovatí. V den matche byl ovšem velmi unaven. Mezi jeho známými se čekalo všeobecně, že tato odličovací procedura, provozovaná poslední den, bude příčinou jeho porážky. Přes to byl tento stav pokud možno nejvíce tajen. Ale známý manager Carpentierův, Deschamps, poznal svým pronikavým a zkušeným zrakem hned na první pohled, že Tunney je přetrainován. Tunneyovi to bylo už vše jedno. Věděl, že match s Carpentierem a jeho výsledek znamená pro něho všechno, celou budoucnost. Věděl, že musí zvítěziti za každou cenu.

Match se konal za velmi dusného večera před 35.000 diváky. Tunney šel do něho velmi opatrně a dával si hlavně pozor na Carpentierovou obávanou pravičku, která kdysi i Dempseyem zakolísala a která před tím dovedla uspatí Lewinskýho. Ale již po prvních třech kolech bylo zřejmé, že Carpentier nemůže nad Tunneyem zvítěziti, i když tento není ve své kůži. Bylo také již viděti, že Carpentierova hvězda pohasla. Tunney přešel do ofensivy a během několika dalších kol zpracoval tělo a žaludek Carpentierův tak, že tento počal lapatí po vzduchu. V desátém kole musil pak jítí dokonce dvakrát k zemi. To

bylo překvapením jak pro Tunneye, tak pro celé shromáždění. V dalších kolech musil Carpentier ještě několikrát k zemi. Ve čtrnáctém kole byl Carpentier, dorážející na Tunneye s posledním zábleskem sil, jako zmírající gladiátor, zasažen neúprosným levým hookem na žaludek. Po tomto úderu sřítíl se k zemi jako podřatý strom a byl odpočítán. Jeho manager snažil se zachránit situaci a reklamoval tedy nízký úder. Ale soudce jeho protest zamítl. Lékařská prohlídka potvrdila, že úder nebyl nízký.

Rok 1924 zakončil Tunney ještě několika zápasy, mezi nimi jedním významným a to s veteránem ringu Jeff Smithem, který během své čtrnáctileté rohovnické kariéry, v níž vybojoval více než 600 matchů, nebyl nikdy sražen k zemi. A přece se utkal se všemi nejlepšími rohovníky střední a lehkotěžké váhy, jako s Carpentierem, Gibbonsem, Frank Klausem, Harry Grebem a jinými. V boji s Tunneyem však musil jít dvakrát k zemi a jen o vlas unikl definitivnímu knock-outu.

O dva měsíce později nastoupil pak Tunney ještě ke čtvrtému matchi s Grebem, který skončil nerozhodně. Greb nebyl však s výsledkem spokojen a žádal ještě pátý match. Ten konal se v březnu roku 1925 a skončil opět nerozhodně. Tunney byl by prý v něm mohl porazit Greba rozhodným způsobem, ale nesměl tak učinit proto, že by byl nedostal match s Tom Gibbonsem, o který tolik usiloval. Gibbons byl matchi s Grebem přítomen, a byl by sotva podepsal kontrakt, kdyby byl Tunney uspal Greba, který patřil k nejobávanějším rohovníkům. Greb to také vycítil a pravil pak Tunneyovi v šatně: »Poslyš, Gene, přesvědčil jsi mne, že jsi veliký bojovník. Udělal jsi ohromné pokroky a můžeš se dnes bez obav utkat s kýmkoliv na světě, i s Gibbonsem i s Dempseyem.«

K matchi s Gibbonsem, starým ringovým taktikem, došlo v červnu. Gibbons byl boxerem s jedinečným krytem, kterým nemohl nikdo proniknouti. Dovedl vzdorovati Jack Dempseyovi v době jeho největší slávy po celých patnáct kol. Také match s Tunneyem stanoven na patnáct kol. Gibbons za něj shrábl pěkný obnos. Tunney vyšel téměř naprázdno. Ale to mu bylo vedlejší, neboť jeho jediným cílem bylo utkat se s Gibbonsem a porazit ho. V té době panovala veliká vedra. Match konal se za velmi horkého, dusného večera. Gibbonsovi byly dávány v tomto boji větší chance. Ale dovedl býti Tunneyovi rovnocenným soupeřem jen do osmého kola. Pak počal zřejmě ochabovati. Ve dvanáctém kole zasáhl ho Tunney mocnou pravičkou na bradu. Gibbons se otočil kolem osy a shroutil se k zemi. Při sedmi se Gibbons zvedl a vypětím posledních sil, aby byl v následujícím okamžiku poslán znovu k zemi, tentokrát definitivně. Po tomto výsledku měl již Tunney cestu k Dempseyovi volnou.

Jak k němu došlo a jaký byl jeho průběh, líčí Tunney takto:

»Roku 1920 viděl jsem Dempseye poprvé. Byl jsem mu představen novo-yorským žurnalistou Alex Sullivanem. Jeho zjev byl krajně imponující. Byl ke každému velmi přívětivý. Mluvil s každým, ačkoliv byl mistrem. Pak jsem jej již viděl častěji. Nejdříve ve společnosti a pak v ringu. Když jsem obrátil k němu pozornost, jako k svému budoucímu soupeři, nevynechal jsem již ani jedno jeho utkání a pečlivě jsem studoval jeho styl a celý způsob boje. — Po delších vyjednáváních došlo konečně k podepsání kontraktu a oba jsme se dali do pečlivého trainingu. Já jsem svůj trainingový tábor rozbil u malé osady Speculatoru, v hlubokých lesích, u krásného jezírka. A zde jsem započal svoji nejsvědomitější přípravu k boji, který mi měl dobýt vše. Hlavně titul championa světa všech kategorií. Od rána do večera jsem byl v trainingu. Vedle rohovnické přípravy jsem provozoval i jiné sporty, abych se všestranně zdokonalil a připravil. Byl jsem za nedlouho ve velmi skvělé kondici. Ale vliv tuhého trainingu se počal

přece po čase projevovati škodlivě na moje nervy a já dostal skleslou náladu. Ale den odpočinku a procházky po krásné přírodě mi vrátil moji duševní svěžest.

Konečně se přiblížil den velikého utkání. 23. září jsem letěl ze svého trainingového místa letadlem do Filadelfie. Tex Rikard, když se o tom dozvěděl, mohl málem zešleť. Myslí chudák na osud svých peněz v tom případě, že by se letadlo zřítilo a já nemohl k matchi nastoupiti. Ale nic se nestalo, jen mě bylo poněkud nevolno od žaludku.

Match konal se večer ve veliké filadelfské areně za rekordní návštěvy více než sto tisíc diváků. Oba jsme vstoupili do ringu v koupacích pláštích. Já první, Dempsey mne srdečně pozdravil a zeptal se mne, jak se mi vede. Pak usedl do svého rohu a počal si bandažovati ruce. Při tom jeho obličej dostal zlověstný výraz. Následovaly obvyklé formality, po jejichž skončení jsem pravil Jackovi: »Lepší ať zvítězí!« Neodpověděl již ani slovo, jen se mračil. A pak udeřil gong. Jack se vyřítíl ze svého rohu jako lev, a bitva začala. Její průběh je známý. Dempsey zahájil svoji bubnovou palbu. Ale většina jeho ran skončila v mých rukavicích. Bojoval jsem velmi opatrně a bil s počátku jen z vyložených posic. Dempsey se špatně kryl a tak moje hooky vždy seděly. On však držel neotřesen a pokračoval dále ve své ofenzivě. Ale moje ustavičné, přesné kontrování jej brzy otřásl, a on počal ochabovati. Již tolik neútočil a posléze počal couvati. Bylo to poprvé v jeho životě, kdy musil před někým couvnouti. Zvolna jsem nabýval vrchu, abych posléze zvítězil po deseti kolech na body. Tak jsem se stal championem světa všech kategorií. Následoval nekonečný vítězný triumf, nekonečné oslavy. Počalo se mluvit o mém blízkém sňatku. To však byla klamná zpráva, neboť jsem se pevně rozhodl oženiti se teprve tehdy, až zanechám rohovnické kariery. — Následoval druhý match s Dempseyem, který skončil rovněž mým vítězstvím. Byl jsem opravdovým championem světa a tento titul nemohl mi nikdo vyrvat, ani letos Australc Heeney.«

D O P I S Y

Církevní kongres pro mír.

Vážený pane redaktore,

dovolte mi, abych několika slovy opravil vývody p. dr. J. L. Hromádky. Pan dr. Hromádka jen docela málo polemizuje s mými kritickými poznámkami a v převážné části dopisu zabývá se věcmi více méně osobními. Leč i ty potřebují korektury:

1. Nemám a nevytvořil jsem žádnou sektu, aby se mohlo psátí »sekte p. Mašky«.
2. Nejsem kazatelem Svobodného bratrství.
3. Nepsal jsem jízlivě. Po uveřejnění úvahy obdržel jsem řadu děkovaných projevů.
4. Jízlivost mohu spíše já vyčísti z dopisu p. Hromádkova, když se dotýká mých osobních záležitostí a Svobodného bratrství, které s mým pojednáním nemá přece co dělat. Mně ku př. ani nenapadlo psát o tom, že p. Hromádka je pokladníkem místního výboru světové Aliance pro pestování přátelství mezi národy prostřednictvím církví.

Jinak s povděkem kvituji, že p. Hromádka uznal, že má kritická studie obsahovala skutečně kritiku. Tolik v zájmu pravdy.

Děkuji Vám, pane redaktore, že jste mým řádkům popřál místa, a jsem v hluboké úctě Váš

Ed. Maška.